

Fotó:

„A sportban mindig lehet új célokat kitűzni..”

Faldum Gáborral olimpiáról, sportról, a triatlon varázsáról

■ *Hosszú Katinka káprázatos sikerei miatt talán kicsit kevesebb fény esett a Rio de Janeiro-i nyári olimpiai játékok másik bajai résztvevőjére. Pedig a maga sportágában FALDUM GÁBOR is kiemelkedően teljesített; a Mogyi SE kiválósága 20. helyezéssel minden idők legjobb magyar férfi eredményét érte el triatlonban. Sikerei azonban egyáltalán nem kápráztatták el, megmaradt annak a szerény, de céltudatos fiatalembernek, akinek sok éve ismerjük. Arra is örömmel szakított időt, hogy két versenye között riói élményeit megossza a Bajai Honpolgár olvasóival, és a sikerhez vezető út állomásairól is meséljen.*

– Sportos családból származom. Édesapám gyerekkorában atletizált, később futballozott, majd testnevelő tanár lett, aki fociedzéseket is tartott, édesanyám pedig futott, így a testvéreimmel együtt számunkra is adva volt a példa. Én nagybátyám példáját követve még óvodásként birkózni kezdtem Mihálovics István keze alatt, de a doktor úr kb. másfél év múlva felhagyott az edzősködéssel, így az akkor már triatlonozó nővéreimet követve kerültem ebbe a sportágba, Borbély Miklóshoz. (Rajta kívül akkoriban Feldrihán Péter és Módos Péter foglalkozott velünk.) Elég hiperaktív gyerek lévén nekem nagyon jót is tett, hogy levezethettem az energiákat. Akkor persze nem nagy eredményekért küzdöttünk, hanem a jó társaság miatt szerettünk edzeni. Én a triatlont egyből megszerettem, mert a futás mindig jól ment, és elég hamar jöttek is az eredmények. Igaz, volt egy hullámvölgy is a pályafutásomban, mert az átlagnál valamivel később értem meg, és akkor elmaradtam a korosztály legjobbjaitól. Junior koromban aztán újra sikerült felzárkózni. Persze télen néha nem esett jól lemenni edzeni, vagy amikor a nyári iskolai szünetekben a barátaim a szabadidejüket töltötték, néha irigykedtem rájuk, de egy hétnél többet biztosan nem hagytam ki azért, mert épp nagyon máshoz volt kedvem.

– *Laiikus ember számára el tudod magyarázni, miért lehet a triatlont szeretni, miért érdemes művelni?*

– Nekem az évről évre történő fejlődés lehetősége volt a legfőbb motiváció. De most, hogy a két nővérem is próbál visszatérni a sportágba, látom, hogy munka mellett kikapcsolódásnak is nagyszerű. Egyikük napi 8-10 órát irodában dolgozik, mégis a munka előtt úszik, utána pedig fut vagy kerékpározik, és ez az egyébként monoton irodai munkát is sokkal elviselhetőbbé teszi. Ebben a sportban mindig újabb célokat lehet kitűzni, a határainkat feszegetni.

E SZÁMUNK TARTALMÁBÓL

Én ma már a téli futásokat is szeretem, közben nagyon jól el lehet gondolkodni az élet dolgairól.

– Mikor érezted azt, hogy a triatlon számodra nemcsak kikapcsolódás, hanem életcél is lehet?

– Az U23-as korosztály végéig Borbély Mikivel dolgoztam, és az utánpótlás, illetve junior korosztály vége felé több világversenyen is az első húsz között végeztem, a korosztályos Európa-bajnokságon az első tízbe is befértem, és éreztük azt, hogy még előrébb tudunk lépni. A triatlonosok eleve később érnek be, így aztán a 18 éves korom körül elért eredmények adtak alapot a reménykedésre. Kezdetben az úszás volt az Achilles-sarkam, mert sok versenyen az első szám után túl nagy hátrányt kellett volna ledolgoznom. Nagyjából 23 éves koromra kezdett összeállni a három versenyszám, és onnantól kezdtem rendszeresen világpupa-versenyekre járni. A nagy eredmények ugyan egyből nem jöttek, de a legjobb magyarok közé általában sikerült beférni. 2012 előtt még magam sem éreztem, hogy készen állnék az olimpiai megmérettetésre, a londoni kvalifikáció nem is sikerült. Ezt követően Miki megnövekedett klubvezetői feladatai miatt edzőt váltottam, és Bajai Péterrel kezdtem dolgozni. Innen valamivel specifikusabb lett a felkészülésem, a korábbiaknál sokkal jobban figyeltünk például az egyes versenyszámok közötti váltásokra, edzésen is versenyeket modelleztünk, de a legnagyobbat talán hozzáállásban kellett változnom: el kellett hinnem, hogy képes vagyok az olimpiai szerepléshez szükséges eredményekre. Rióhoz közeledve szerencsére jöttek is az eredmények; világpupa-

kon stabilan be tudtam férközni a legjobb tíz közé, sőt néhányszor a dobogóra is felállhattam, ami nagyon nagy szó.

– Volt-e olyan pillanatod, amikor azt érezted, hogy a sportkarrier miatt valami fontos kimaradt az életedből, hogy túl sokat áldoztál fel a triatlon érdekében?

– Természetesen volt ilyen. Egyetemre is úgy jártam (levelezőn) testnevelő-edző szakra, hogy a csapat miatt nagyrészt itthon maradtam. Másoktól sokat hallottam az egyetemi évek nagy élményeiről, de én ezekből kimaradtam. Meg nem bántam azért, persze néha átfutott az agyamon, hogy jó lenne átélni azt, amit a kortársaim. Az talán a nagyobb probléma, hogy – főleg az utóbbi négy évben – a barátaimra nagyon kevés időm jutott, de most az olimpia után igyekeztem minél több időt velük tölteni. (Sajnos nagyon sokfelé is szóródtak az országban.)

– Hogy lehet azt elviselni, hogy az állandóan versenyekre járó triatlonista szinte egy „böröndben lakik”, fel lehet-e arra készülni, hogy gyakran földrészek között kell repkedni?

– Én nem szoktam erre különösebben készülni. Néha csak az utazás előtti nap néztem meg, hogy is indul a járatom, és intéztem a transzfert, és aztán már Budapesten a gépre szállva néztem utána, milyen úton is utazom tovább. Persze tény, hogy nagyon sok időt töltünk az országhatárokon kívül, ezt megszokni talán nem lehet, jó hangulatban elviselni viszont igen. Nekünk szerencsénk van, hogy a versenyek nagyobb része Európában van. Persze vannak téli alapozások, amikor – főleg a kerékpározás miatt – külföldön készülünk, de azért így is jobban járunk, mint például az ausztrálok, akik májustól szeptemberig kénytelenek átköltözni Európába. Fél évet távol lenni, az nekem már kicsit extrém dolog lenne. Én egyszerre legfeljebb 6-8 hétig vagyok távol, olyankor tényleg egy bőrönddel kell megoldanom az életemet, de van, hogy csak versenyre „ugrunk ki” – az könnyen elviselhető. Európától távolabb az időeltolódásból adódó átváltsással is meg kell küzdeni, és sokszor nem tudunk annyi napot szánni az

aklimatizációra, amennyi kívánatos lenne. (Azt mondják, annyi nap kell az átváltsáshoz, ahány óra az eltérés.) A kvalifikáció során volt olyan, hogy előbb Abu Dhabiban versenyeztem, 6 napra rá Ausztráliában, újabb egy hét múlva Új-Zélandon. Ez azért nem könnyű, és a második verseny már nem is sikerült jól.

– Mennyire ismerik egymást a versenyzők a nemzetközi mezőnyben? Vannak barátságok a vetélytársak között?

– A világpupa-versenyeken ranglista alapján lehet részt venni, így a legjobbakkal évente legalább 15-20 alkalommal biztosan versenyzünk együtt. Ebben a körben mindannyian ismerjük egymást, de a hátrébb állók közül is sokakkal gyakran találkozunk. Ha nem is mindenkivel szoktam beszélni a legjobbak közül, azért tudunk egymásról. Egyes nemzetbeliekkel gyakran együtt is lakunk, bár ebben nem mindenkinek ugyanolyan a lehetőségei és az elvárásai. De azért ez egyéni sportág, ahol mindenki a saját útját járja.

– Mekkora szerepet játszik a sikerességben a technika, egy jó kerékpár, ruha, futócipő?

– Vannak különbségek. Anélkül, hogy az olvasókat túlzottan szakmai részletekkel untatnám, annyit mindenképp mondhatok, hogy a kerékpár kulcsfontosságú, bár az élversenyzők sporteszközei között nem jelentős az eltérés: szerintem egy kb. hárommillióba kerülő vagy egy 600 ezer forintból előállítható bicikli között nem olyan nagy a különbség. (Persze vannak, akik szinte ürtechnikát hoznak a versenyekre.) De egy olyan versenyen, ahol az 5. és a 20. helyen végző versenyző között alig 5 másodperc a különbség, a végső helyezést ezek az apróságok is eldönthetik.

Egyes országokban a versenyzők mellett komoly stábok is dolgoznak; az olaszok csapatában masszörök, fizioterapeuták és szerelők is dolgoznak, és egyik versenyzőjük két topbringát is magával tud hozni a versenyekre – nekünk erre nincs lehetőségünk. De ebből nem feltétlenül következik az eredményesség: a legjobbak közé tartozó spanyoloknál a sportoló mellett csak az edző utazik a versenyekre – a legutóbbi világbajnokságon mégis spanyol győzelem és bronzérem született. Én korábban többnyire egyedül utaztam, de az olimpia előtt szerencsére megvolt arra is az anyagi lehetőség, hogy Peti (az edzőm) is velem jöhessen.

– Mit kellett teljesítened az olimpiai részvétel eléréséhez?

– Triatlonban két évig tart a kvalifikációs időszak, 2014 májusától 2016 májusáig. Ez évente kb. 15-16 kvalifikációs versenyt jelent. (A világelsők persze akár 5-6 versenyen is megszerezhették a szükséges pontokat.) Mi semmit sem szerettünk volna a véletlenre bízni, és arra törekedtünk, hogy már az első évben minél több pontot gyűjtsek, és a másodikban csak arra kelljen figyelni, hogy ne csússzak ki a kvótások közül, így a formát az olimpiára hegyezhessük ki. Ausztráliától az Egyesült Arab Emírségeken és Amerikán át 16 versenyen indultam az első évben, ami rengeteg utazással járt, ezek mellé nem is nagyon fért be semmi, a második évben már a magyar bajnokságon sem indultam el. Szerencsére a tervet nagyjából sikerült teljesíteni, így a második kvalifikációs évet már úgy kezdhettem el, hogy komolyan bízhattam a riói részvételben.

– Van kedvenc versenyhelyszíned? Mi alapján válik valami ilyené?

– Nálam ez inkább érzéseket jelent, például azért, mert ott jó eredményt értem el. Nagyon kedves helyszín számomra Dél-

nagyon jó úszók és a többiek között, ahová magamat is sorolom. Nekem a nagyobb fajsúlyom miatt a sós víz egyébként is kedvezőbb.

– Közvetlenül az olimpia előtt Costa Ricában készültél. Hogyan jött ez a lehetőség, mi volt a célja?

– Régóta ismertük a helyet, hiszen az edzőm egyik barátja *Leonardo Chacón*, aki maga is kvalifikálta magát a játékokra. Mindenképp hosszabb időt akartunk meleg éghajlaton tölteni, mert arra számítottunk, hogy Rióban is kánikulai hőség és magas páratartalom lesz. Costa Ricát – Rióval ellentétben – jól ismertük, egyúttal edzőpartnerem is lett, így adta magát a lehetőség, hogy együtt készüljünk Leóval. Az időeltolódás szempontjából is kedvezőnek tűnt a dolog, így már 3,5 héttel a Rióba indulás előtt kiutaztunk. Itt mind a tengerparti környezethez, mind a magas páratartalomhoz hozzá tudtam szokni.

– Mikor érkeztetek meg Rio de Janeiróba?

– Mire odaértünk, már javában zajlottak a játékok, így sajnos Hosszú Katinkának sem tudtam a helyszínen szurkolni. (Az olimpiai faluban kétszer azért összefutottunk, így pár szót beszélhettünk egymással.) Mehetünk volna előbb is, de az addigi hírek alapján őszintén szólva kicsit aggódtunk a biztonságos edzéslehetőségek miatt. Ezért csak öt nappal a versenyem előtt futottunk be.

Amerika, mert ott nagyon jó kapcsolataink vannak. Egyébként pedig a hidegebb éghajlaton jobban szeretek versenyezni, mint trópusi körülmények között. Melegben sokkal tovább tart az akklimatizáció. Úszni pedig tengerben valamivel jobban szeretek, mert a szél miatt töredzettebb a vízfelszín, és így kisebb lesz a különbség a

Más nemzetek ugyanezen okból Rión kívül foglaltak szállást és edzettek, mi ezt a munkát Costa Ricában végeztük el.

– Milyen volt az olimpiai falu, milyen volt az ellátás, az élet a többi olimpiakon között?

– Miután nem jártam korábban olimpián, ez engem is nagyon érdekelt, hiszen számos sztorit hallottam már. Azt nem mondom, hogy mindent megkaptunk ebből, de érdekes volt. Az egység, amelyben laktunk, aránylag jó állapotban volt, előtte úszók laktak benne. A másik magyar férfi triatlonossal, *Tóth Tamással* osztottunk meg két szobát, de nálunk nagy volt a nyugalom. (Később két öttusaedző csatlakozott hozzánk.) Nagyon szigorúak voltak a biztonsági ellenőrzések, csak akkreditációval lehetett bejutni, és elvben alkoholt sem volt szabad bevinni a faluba. Nálam azért volt egy kis hazai pálinka, mert tartottam a gyomorproblémáktól. Vendégeket viszont fogadhattunk, így én is bevihettem az utolsó napokban a barátomémet és a nővéremet. A 16 emeletes épületen a lengyelekkel osztottunk, egy-egy szintjén 6, három-négy szobás apartman volt. Az épületben volt az ott lakó ország saját irodája, ahol a vezetőség igyekezett mindent elintézni a számunkra. De volt futópálya és medence is az épületek mellett, bár én ebben csak a verseny után mertem megmártózni. (Nem fűtötték, és eleinte kicsit hűvös volt az idő.) Az étkezés egy hatalmas helyiségben zajlott, ami olyan, mint egy óriási menza. Italokat akkreditációval bármelyik épületben kaphattunk. A többi részre osztott étkezésben a különböző nemzetek (kínai, thai, olasz, amerikai) konyháját kínálták. Én a verseny előtt nagyjából mindig ugyanazt eszem, előző nap „feltöltős” pizzát, a verseny napján gyakran már csak reggelit, legfeljebb valami könnyebbet (pl. csirkés rizst) fogyasztok, de itt ezzel nem volt probléma, ha csak az nem, hogy a koszt nagy részét kicsi íztelennek éreztem.

Ellenben – furcsa, hogy éppen Braziliában – nehéz volt jó kávé találni. Tetszett még, hogy volt egy helyi ízeket kínáló, lazább, kiülős étkezde is, amelynek kevés körettel kínált halas ételeit többször is örömmel fogyasztottam. A falun belül viszont őszintén szólva kicsit nagyobb közösségi életre számítottam. Nagyon sokan ugyanis csak a versenyre koncentrálnak, és nem nyitottak más nemzetek vagy sportágak versenyzői felé. Mi, triatlonosok persze egymást ismerve találkoztunk itt is, nagy sztárokkal nem keveredtünk. Az egyik ismerősnek sikerül találkoznia *Usain Bolttal*, a 100 és 200 méteres síkfutás legendájával, amikor kimerészkedett a „nép” közé, de hát őt azonnal mindenki le is támadta. Őszintén szólva meg is lepődtem, hogy őt is a faluban szállásolták el, hiszen a nagy sztárok (például az amerikai kosárlabdázók) egy nyugalmasabb tengerjáró hajón laktak. Az olimpiai falu a mi versenyhelyszínünkől elég messze volt, ahová buszokon szállítottak ki minket, ami sokkal lassabban zajlott, mint a saját világválogásaink szokás. Ettől tartottunk a leginkább, ezért az utolsó két napot – a Mogyi SE elnökének jóvoltából – már a versenyhelyszín közvetlen közelében töltöttem, így kevesebb energiavesztéssel állhattam rajtához.

– *Mi volt a célkitűzés az olimpiai verseny előtt?*

– Elsődlegesen az, hogy jó érzéssel tudjak versenyezni, és ne a mezőny végén kullogjak. Ha pedig a legjobb 15-20 között érzem be, akkor már elégedett leszek. Élvezni akartam a versenyt, hogy még úgy szálljak le a kerékpárról, hogy legyen kedvem a futást is örömmel végigcsinálni. Nagyjából így is volt: az úszásban volt egy „szakadás”, így a második csoporttal értem partot, utána jött a kerékpározás, amitől a legjobban tartottam a várható, 20%-osnál nagyobb emelkedők miatt. Viszont épp a kerékpározás sikerült a legjobban, a futásban arány-

lag lassan kezdve egy 8-10 fős bolyban haladtunk együtt. Annak viszont örülök, hogy a kerékpározás során történt bukásból kimaradtam, mert ez szerencsére nem sokkal mögöttem történt – ha belekeveredem, nagyon sok időt veszhettem volna. Akik mögöttem jöttek, a futást egyperces hátránnyal kezdték. Nekem a futás első öt kilométere nagyon jólesett, utána már kezdett nehezebb lenni, de az utolsó körig egész jól tartottam magam. *(A rövid vagy olimpiai*

távú triatlonversenyeken 1,5 km-t kell úszni, 40 km-t kerékpározni és 10 km-t futni – a szerk.) Az utolsó egyenesben még egy hátulról felzárkózó spanyol éremesélyes és egy tapasztalt svájci versenyző megelőzött, így végül a 20. helyen kötöttem ki. Ennek nagyon örülök, bár úgy érzem, hogy ha a 6-7. kilométernél két nagyobb tempóra kapcsoló versenyzővel együtt haladok, előrébb is végezhettem volna. Szerintem bírtam volna a tempójukat, és őket a két felzárkózó már nem is érte utol.

– *Amint arról lapunk olvasói szeptemberben értesülhettek, végül nevelődőzd, Borbély Miklós is eljutott a versenyre. Tudtal róla, hogy ott lesz?*

– Kerékpáros túrájuk állomásait az interneten én is figyelemmel kísértem, és nagyon szurkoltam nekik. Nem volt jó hallani, amikor úgy tűnt, hogy *Barta Balázs* lisszaboni megbetegedése miatt mégsem tudnak jönni. Annál jobban örültem, amikor kiderült, hogy – ha egyedül is – *Miki* eljutott Rióba, főleg amikor megtudtam, milyen úton sikerült ezt elérnie. Az, hogy az út finanszírozásába két egykori tanítványa (*Bogdán Kenéz* és *Nógrádi Tamás*) is besegett, mutatja, hogy milyen kapcsolatban is állt a versenyzőivel. Egykori mogyis versenyzőként ők nekem is nagyon jó barátaim. Rajtuk kívül az egyik nővérem és a barátnőm is kint lehetett a helyszínen, bár a verseny előtt igyekeztem csak magammal foglalkozni. A verseny után a maradék időt viszont igyekeztünk együtt eltölteni, turistáskodtunk, be tudtam őket hozni az olimpiai faluba, és még néhány versenyre is eljutottunk. (Annyit gyalogoltunk, hogy itthon még vagy négy nap

kellett, amíg magamhoz tértem.) Persze sok nem is volt már hátra az olimpiából. Én még a zárőnnepségre is elmentem, bár ott rontotta az élményt, hogy szakadt az eső, én pedig az esőkabátomat kölcsönadtam a barátnőmnek. Azért kaptunk ott a bevonuláskor ponchókat, így a nagyját át tudtam vészteni. Én ebből a legjobban futurisztikus tokiói promóelőadást élveztem, a brazil folklórelőadás már kevésbé kötött le, és annyira fáztam is, hogy a legvégét nem is tudtam megvárni. Néhány ország versenyzői még feljutottak a fedett lelátóra, de mi nem voltunk ilyen leleményesek.

– *Van-e még innen is feljebb? Mik az új célok a sikeres olimpia után?*

– Ezen csak az utóbbi hetekben kezdtem gondolkodni. Semmiképp nem szeretnék nagy pihenőt tartani, mert könnyen ki lehet esni a ritmusból, és onnan nagyon nehéz visszakapaszkodni az élmezőnybe. A következő olimpiáig, Tokióig mindenképp szeretném folytatni, annál tovább gondolkodni a mi rendkívül gyorsan fejlődő sportágunkban felelőtlenség lenne. Tokióban viszont egy jó verseny reális cél lehet, amiért érdemes áldozatokat hozni. Igaz, a szponzorkeresés nehézségeivel nekünk is meg kell küzdenünk (a hosszú távú versenyeken indulókat szívesebben támogatják), de a mi klubunk szerencsére stabil lábakon áll. Ma viszont egyelőre a kisebb célokra figyelek, és a következő egy év részfeladataira koncentrálok.

– *Amikor épp nem triatlonozol, mivel szoktál foglalkozni? Vannak-e tervek a versenyzés utáni időkre?*

– Nem túl hosszú a lista, de terveim vannak. Vettem például egy horgászbotot, bár eddig még nem tudtam használni. Az idei utolsó verseny után viszont biztosan kipróbálom. Két év után végre ki tudtam jutni a nővéremmel édesapám lovasiskolájába egy szép hosszú lovaglásra, igaz, mindjárt két napig tartó izomlással jöttem ki belőle, annyira el-

szoktam az ilyen típusú mozgástól. Jó lenne ezt heti rendszerességgel művelni. Szeretnék többet olvasni, zenét hallgatni, filmeket nézni, mert ezekből egy ideje kimaradtam. Egy időben nagy hobbim volt a longboardozás/gördeszkázás is, de mostanában ritkábban veszem elő.

A távolabbi jövővel kapcsolatban millió gondolat jár még a fejemben. Van testnevelői, triatlonedzői és gyógymasszőri végzettségem is, de inkább vállalkozásban gondolkodom. Nagyon izgat például az újabban divatban jött kézműves sörfőzés (apám is próbálkozott sörkészítéssel), de lehet, hogy mire abbahagyom a triatlont, már egész más idők jönnek. Hátha ezen a téren is sikerül maradandót alkotni.

– Kinek köszönheted mindazokat a sikereket, amelyeket eddig elértél?

– Mindenképp nagyon sokat jelentett a családom támogatása. Nélkülük aligha tartanék itt. De köszönet jár a barátnőmnek, Melindának is. Ő Bécsben tanult is kitarított mellett, és támogatja ezt az életformát, pedig neki sem könnyű. És minden barátomnak is köszönöm a segítséget, mert sokan vannak

olyanok, akikre számíthatok. Nekik is részük van a sikereimben. Különösen jólesett, hogy amikor az olimpiai versenyem zajlott, a család szervezett egy vetítést a Petőfi-szigeti ifjúsági szálló udvarában felállított sátorban, amely ezen a napon meg is telt. Nagyon meghatódtam, amikor láttam azt a felvételt, amely a célba érkezésem pillanatában készült, és nagyon sokan örültek nekem. Nem is gondoltam volna, hogy ennyien lesznek kíváncsiak rám, főleg hogy a tévés közvetítés nem is volt épp tökéletes.

– Mit jelent neked Baja? Gondoltál-e arra, hogy elmenj innen? Voltak ajánlataid más kluboktól vagy országokból?

– Érdekes kérdés ez. Soha nem terveztem elmenni innen. Lehetőségem lett volna például akár az állampolgárság-váltásra is, és amikor még a szerényebb támogatások miatt itthon kisebb esély látszott arra, hogy olimpián induljak, meg is fordult a fejemben, hogy esetleg más ország színeiben versenyezzek. Komolyabbra sosem fordult a dolog. Baját nagyon szeretem, mindenkelelt a víz közelsége miatt, ami nekem edzés szempontjából is ideális. Az edzeshelyszi-

nek is nagyon közel vannak (főleg, amióta Érsekcsanádra beköltöztem), az egyetlen problémát a hegyek, emelkedők hiánya jelenti, de Szekszárdra vagy éppen Szálkára is elég gyorsan el lehet jutni, hogy erre készülhessünk. És nagyon szeretem a helyi embereket is, talán csak az fáj, hogy a legjobb barátaim közül kevesen maradtak a városban, így ritkán találkozhatunk. Viszont, ha hazajönnek, és én sem versenyzem, akkor megtalálunk. Úgy gondolom, meg is becsülnék itt, és a városnak is sokat jelent, hogy idén négyen is olimpián, illetve paralimpián szerepelhettünk. (Faldum Gábor és Hosszú Katinka mellett két paralimpikon, a hét olimpián érmet szerző úszó, Vereczkei Zsolt és a kajakban ezüstérmes Suba Róbert képviselte városunkat a brazil nagyvárosban – a szerk.) De a mindennapokban is tapasztalom, hogy ismeretlenek is köszöntenek és gratulálnak, ez nagyon jólesik, és erőt ad a folytatáshoz. (A beszélgetésünk után megtartott szezonzáró olaszországi Lungomare di Sapriban megtartott világbajnokságot Faldum Gábor megnyerte – a szerk.)

Mayer János

Emlékezzünk a GULAG áldozataira is!

Az 1956-os forradalom 60 éves évfordulójára

■ A forradalom hatvanéves évfordulója alkalmából nemcsak az elesettekre, a kivégzettek, Tóth Ilonákra, Mansfeld Péterekre, meg a sok-sok névtelen hősré, áldozatra kell emlékeznünk. Hanem azokra is, akiket a forradalom előtt, a forradalom alatt vagy a forradalom után hurcoltak el teljesen ismeretlen helyekre – börtönökbe, táborokba – hogy megkínózzák vagy megsemmítsék őket.

1917-ben Oroszországban a még kisebb-ségben lévő bolsevik párt a hatalom megszerzése és megtartása érdekében létrehozta a terrorista, megfélemlítő osztagait Rendkívüli Bizottság néven, amely nem volt más, mint a

CSEKA néven ismert szervezet. Ebből alakult ki az idők folyamán ugyanazzal a céllal, de más néven a GPU, az NKVD, az MVD, a KGB vagyis az Állambiztonsági Bizottság. Már a CSEKA létrehozta a túlszűfolt börtönök mellett a Fehér-tengeri Szolovik-szigeteken az első internáló- és kényszermunkatáborokat.

Évek múltával a párt felmérte, hogy a rabokat kényszermunkatáborokba helyezve a szovjet népgazdaság egyik alapvető ágazatát lehet létrehozni. A munkatáborok száma évről évre nőtt, főleg a fejlődő városok közelében vagy a gazdag érc- és szénbányák vidékén, és természetesen a végelláthatatlan őserdőben a

fakitermelésen vagy a szibériai vasútvonalak építkezése mentén. Az adatok szerint mintegy negyvenezer munkatábor jött létre a szovjet birodalom területén.

A rabok millióinak adminisztrálása hatalmas szervezet működését tette szükségessé. Ez az intézmény 1934-ben jött létre, nevének betűrövidítése GULAG volt (Lágerek Állami Főhatósága). Téves az a szóhasználat, amely már átment a köztudatba, amikor azt mondják, hogy a gulágon raboskodott. Mert a GULAG Moszkvában volt. Kényszermunkatáboraiiban sánylódtek a rabok; egyidejűleg legalább 10 – 12 millióan.

1962-ben végén jelent meg *Alekszandr Szolzsenyicin* egy rövidebb írása *Ivan Gyeniszovics egy napja* címmel, amely a munkatáborokról szóló elbeszélés volt. A mű afféle GULAG-hírmökként igen hamar ismertté vált a keleti és nyugati világban is, még a *Novij Mir* című orosz, majd a magyar *Nagyvilág* című folyóirat is megjelentette.

Alekszandr Szolzsenyicin halálával (2008) lezárult egy Gulag-korszakot megélt és megörökítő, Nobel-díjas író élete. Könyvei, mint például a *Rákostály* vagy a *Pokol tornáca* azonnal világhírűvé tették. Nem mert Svédországba utazni, hogy átvegye az irodalmi Nobel-díjat, mert félt, hogy nem térhet vissza hazájába. Amikor Szolzsenyicin halálhírét meghallottam, nagy műve, *A Gulag szigetszoport* jutott az eszembe, amelyet *Szente Imre*, Svédországban élő nyugalmazott egyetemi tanár, író, nyelvész fordított le először oroszról magyarra. A négy részből álló írás két kötetben jelent meg a Nemzetőr kiadásában, Münchenben. Az I-II. rész 1975-ben, a III-IV. rész 1976-ban látott napvilágot. Szolzsenyicin kegyetlenül leplezte le a szovjet – a Sztálin rendszer – embertelen világát. Csak zárójelben mondom, hogy Szolzsenyicin nagyon meg volt elégedve Szente Imre a fordításával. (*A mű teljes szövege magyarul 1993-ban jelent meg Soproni András fordításában A Gulag szigetvilág címen – a szerk.*)

1944-1945-ben a megszálló szovjet katonaság után a katonai elhárítás és a szovjet állambiztonsági szervek azonnal megkezdték működésüket a megszállt országokban. Összeszedtek, letartóztattak katonai, polgári személyeket, különböző hamis vádak és gyanú alapján és a lakosság megfélemlítése céljából. Ezután a szovjet katonai törvényszékek 10-25 évre ítélték el embereket, vagy halálos ítéleteket mondtak ki az elfogottakra.

Az elítélt magyarok legnagyobb hányadát fiatalok tették ki, a 15 évestől a 20 éves életkorig. Az igazoltatások után a pár perces kihallgatásra rendelt személyek (leányok, asszonyok, ifjak, érett férfiak) aztán nyolc vagy tíz esztendő után térhettek vissza, ha túléltek a lágerek borzalmait. A fennálló adatok szerint közel százezer magyar sýnlődött és pusztult el a GULAG kényszermunkatáborokban.

Annak ellenére, hogy *Dr. Gábor Áron* 1967-1971 között, Nyugat-Németországban megjelent trilógiája (*Az embertől keletre, Szögletes szabadság, Évszázados emberek*) – már hírt ad az embertelen kényszermunkatáborokról, ezt manapság alig vagy sohasem említik meg a megjelenő írások, beszámolók. Az író közel 15 évet töltött el a különböző táborokban, majd később száműzetésben az

orosz földön. Igen jelentősek *Rózsás János* munkái, a *Keserű ifjúság* és az *Éltető reménység* is, amelyek 1986-87-ben jelentek meg Münchenben, majd 1998-ban Budapesten. Az író kilenc évet raboskodott különböző szovjet táborokban, és erről ír könyveiben. A *Duszja nővér* c. könyve betegségéről és megmentőjéről szól. A *Gulag-lexikon*nal pedig emléket állít kb. 4000 volt fogoly baltársának. Ezeket a könyveket a Püski Kiadó hozta forgalomba.

A GULAG kényszermunkatáborainak irodalma nemrég bővült a közelmúltban elhunyt történész, *Gereben Ágnes Beszélések a Gulágról* c. könyvével, melyet a Helikon kiadó adott ki 2008-ban.

A második világháború után az új élet, amelyben hittünk, nem sokáig tartott. A Szovjetunió könnyedén juttatta az ország vezetését a kommunista párt kezébe. Rákosinak és társainak terroruralma nem volt más, mint a sztálini diktatúra magyarországi változata. Mindenki ellenség lett és megkezdődött az el- és felszámolás, a "leleplezések" sorozata. A börtönök, az internálótáborok, mint pl. Kistarcsa és Recsk vagy mint a szénbányák pl. Csorna, Tatabánya 10-es akna, Várpalota zsúfolásig teltek meg az elítéltekkel. Így jött létre a "Magyar Gulag".

A „Magyar Gulag”-ról először *Michnay Gyula* adott hírt, miután 1951-ben nyolc társával megszökött Recskről, és kijutott nyugatra. Írása a müncheni Új Látóhatárban jelent meg 1982-ben, minden különösebb visszhang vagy eredmény nélkül. Kevesen hittek a történetének, főleg vezető pozícióban lévő emberek nem akartak hitelt adni neki.

A legbehatóbban először *v. Fehérváry István* könyvei foglalkoztak a mérhetetlen, embertelen kommunista rendszer elnyomásával, terrorjával. A *Börtönvilág Magyarországon* 1978-ban, a *Szovjetvilág Magyarországon* 1984-ben jelenik meg a Nemzetőr kiadásában. Sajnos sok hibát és pontatlanságot tartalmaznak, de legalább hírt adtak róla. A Magyar Gulag-irodalomhoz lehet még sorolni az alábbi műveket: *Fónay Jenő: Kiáltás, Kálvária* 1956 (Kortárs Kiadó), *Sztáray Zoltán: Csákánykő* (Püski Kiadó), *Jobbágyi Gábor: Ez itt a vértanúk vére* (Kairosz Kiadó). Érdemes megemlíteni néhány GULAG-ot megjárt és átélt ember beszámolóját is, pl. *Bien György Zoltán: Elveszett évek* (Gondos Bt), *Böröcz Sándor: Kiáltás a mélyből, Galgóczy Árpád: A túlélés művészete, Szak István: Szenvedések országútján* c. munkáit. (A témához áttételesen kapcsolódik kapcsolódik a *Baján 2016 októberében látható Lágervonat* c. kiállítás,

amely a elsősorban a Szovjetunió kényszermunkatáboraira erőszakkal elhurcolt magyarországi németek és magyarok sorsát mutatta be. A GULAG- és GUPVI-tematika legújabb magyar szakirodalmából feltétlenül kiemelendők *Bognár Zalán, Zsíros Sándor és az erdélyi Benkő Levente* munkái is – a szerk.)

Szorosan e témához tartozik az 1949-1951-ben a Hortobágyra és más területekre kitelepítettek, az embertelen körülményekbe került családok, személyek sorsa is, melyekről még kevés az írásos megemlékezés napjainkban. (*Az utóbbi időben főként Hantó Zsuzsa és Bank Barbara kutatásai foglalkoznak a témakörrel, de több fiatal történész foglalkozik a téma feldolgozásával – a szerk.*)

Lidingö / Stockholm 2016. szeptember

Pap Iván

Tisztelt Olvasó!

A Múzeumbartók Köre Alapítvány kuratóriuma a kortárs irodalom és zene iránt nyitott bajai közönség számára rendhagyó estet szervez *HAY JÁNOS* József Attila-díjas költő és *BECK ZOLTÁN* rockzenész (30Y), író, egyetemi oktató – közreműködésével. Az érdeklődőket szeretettel várjuk a bajai Nagy István Képtárba 2016. november 25-én 18.00 órára. A programot megelőzően a helyszínen *Széchenyi Lenke* gobelinművész kiállítását *Kovács Zita* művészettörténész mutatja be.

Dr. Gscheidt Szilvia
az alapítvány elnöke

A Bajai Honpolgár

friss számai városunkban jelenleg az alábbi helyeken vásárolhatók meg

Ady Endre Városi Könyvtár és Művelődési Központ,

Munkácsy Mihály utca 9.

BERMIN ABC, Vöröskereszt tér 1.

CBA Belvárosi ABC, Eötvös utca 1.

CBA Delta Market,

Szabadság utca 44.

Cserba Optika,

Batthyány Lajos utca 18.

Lira Könyvesbolt,

Déri Frigyes sétány 5.

Nagy István Képtár, Arany János utca 1.

Sirály ABC, Sirály utca 4.

Tourinform Iroda, Baja Marketing Kft.,

Szentháromság tér 11.

Okos Játékok boltja Eötvös u. 7.

Gazdabolt Piaccsarnok

Politikai-világnézeti diszkrimináció vagy valami más? „Úgy táncoltok, ahogy mi fűtülünk”

■ *Az alábbi történet azt szemlélteti, hogy az 1956-os forradalom és szabadságharc utáni időszakban milyen kevés is elég lehetett ahhoz, hogy a hatalom kemény kézzel sújtson le a „renitenskedő” fiatalokra. Az alábbi történet első fele korábban könyvben már megjelent, ám mostani közlésének az adja aktualitását, hogy FÁTRAI KLÁRA az itt leírt eseményeknek a kecskeméti tanítónőképző hallgatójaként maga is részese és szemtanúja volt, és a leírtakat személyes benyomásaival egészítette ki. (A könyvből átvett szövegrészt az eredeti lábjegyzetek nélkül közöljük.)*

Kivonat Donáth Péter *A magyar művelődés és a tanítóképzés történetéből* (Trezor Kiadó, Bp. 2008) című könyvéből: „A tantestület és a növendékek „politikai-világnézeti nevelésével” kapcsolatos feladatok szempontjából Juhász Béla, áthelyezését követően rövidesen kényes helyzetbe került. Amennyire a rendelkezésünkre álló töredékes források és *Panyik Ilona* főiskolai tanár, ismert neveléstörténész, s egy anonimitást kérő osztálytársa – akkoriban második osztályos tanítónőképzős növendékek – visszaemlékezése alapján rekonstruálni lehet, a hosszú vizsgálatot és súlyos fegyelmi büntetések sorát kiváltó „botrány” abból állt, hogy a kecskeméti képző II. osztálya 1957. október 23-án reggel, az első óra előtt a szokásos népdaléneklés helyett, elénekelték Magyarországot akkor is hivatalos Himnuszát... Az osztálynak a forradalom évfordulójára emlékező/ emlékeztető énekét az éppen első órát megtartani érkező *Krajnyák Nándor* történelemtanár – a Himnusz hallatán szokásos konvenciónak megfelelően – nem szakította félbe, hanem állva végighallgatta, így „a rendbontó szöveg és dallam” kihallatszott a folyosóra. Ezt meghallván B.-né tanárnő (igazgatóhelyettes?) – az ország valamennyi tanintézményébe eljuttatott, fokozott éberségre, az intézményvezetők, párt- és KISZ-szervezetek felelősségére 1247 apelláló utasításnak megfelelően – azonnal értesítette az iskola felettes szerveit, s természetesen az új igazgatót, *Juhász Bélát* is.

Utóbbi 1957. november 4-én a 8531-K2/4/1957. III/8. MM számú utasításnak megfelelően a következő feljegyzést küldte a minisztériumba: »Mellékelten felterjesztem a jelzett tárggyal kapcsolatos összefoglaló jelentést, a tantestület rendkívüli értekeztetének jegyzőkönyvét és a két kimutatást a II. osztály tanulóiról és nevelőiről.

Jelentem, hogy a tanulók kihallgatásának vizsgálati eredményét összefoglaló jelentésben nyújtom, s nem jegyzőkönyvi alakban, mert: a kihallgatások 9 napon át folytak (október 23-tól október 31-ig), több helyen történtek (igazgatói iroda, osztályterem, diákokthoz, beszélgetésben és írásos alakban bonyolódott le, 1-1 tanulókat vagy osztályt érintettek. Ha az igazgató az egyes mozzanatokról külön-külön jegyző-

könyvet készít, a vizsgálati anyag széteső lett volna, nem említve azt, hogy 1-1 tanuló vallo-mása alig járult hozzá a tények kiderítéséhez.

Szeretném néhány szóval igazolni a jelentés felterjesztésének időpontját: a rendelkezést november 2-án délelőtt kaptuk meg, délután rendkívüli tantestületi értekezletet tartottunk, november 3-án délelőtt az összefoglaló jelentést és a jegyzőkönyvet szerkesztettük meg, 4-én délelőtt pedig elkészítettük a mellékelte iratokat. Egyébként őszinte készséggel ajánlom fel személyes közreműködésemet a döntéshez, ha ennek szüksége felmerül» – írta kísérőlevelében az igazgató. Mivel a felsorolt, s a történetek korrekt rekonstruálásához elengedhetetlen dokumentumokat *Bizó Gyula* – az alább ismertetendő kísérőlevéllel – a megyei tanács vb művelődésügyi osztálya vezetőjének küldte, azok az ügy lezárultakor irattárba, megyei levéltárba, majd ott 1973-ban kiselejtezésre kerültek, nem tudhatjuk tehát, hogy mi állt a szorult helyzetben lévő igazgató és tantestülete által összeállított jegyzőkönyvekben: milyen információ alapján, kinek milyen büntetést javasoltak. Az abszurd helyzetben (büntessenek a hivatalos állami himnusz illő körülmények között történt, korrekt elénekléséért) hozott döntésükben bizonyára szerepe volt annak is, hogy az október 23-át követő napokban a minisztériumi osztályvezető, a megyei tanács osztályvezetőjének és másoknak (valószínűleg a párt-, ill. KISZ-szervek képviselőinek) társaságában maga is felkereste az iskolát, tárgyalt annak vezetőivel, s egy alkalommal megfeddte „a rendzavaró” II. osztályt is. Amikor e „tetemre hívó” találkozás során az egyik 15 éves kislány, *L. M.* a látogatók kérdésére azt válaszolta, hogy „mi nem csináltunk semmi rosszat, csak a Himnusz-t énekeltek”, *Bizó Gyula* mérgesen reagált: „Majd megtanuljátok, hogy nem énekelhetitek, amit akartok, s hogy úgy táncoltok, ahogy mi fűtülünk!”

Majd e „tánc(oltató)óra” első leckéjeként túlon túl enyhének, elfogadhatatlannak ítélte a – ha nem is modern, de az akkor hivatalosan preferált tánc(oltató)okban bizonyára szándékosan nem jeleskedő – *Juhász Béla* vezette tantestület fegyelmi javaslatát: »A fegyelmi vétség körülményeiről nyert helyszíni tapasztalataim s az említett írásos anyag alapján nevezett iskola tantestületének javaslatait enyhének tartom, s azzal nem értek egyet. Súlyosbító körülménynek tartom az elkövetett fegyelmi vétség politikai jellegét, hogy azt pedagógusjelöltek követték el, s végül, hogy az iskola igazgatója a II. osztály növendékeinek figyelmét előzetesen az ilyen jellegű fegyelemsértés súlyos következményeire nyomatékosan felhívta« – írta a megyei tanács vb művelődési osztályvezetőjének *Bizó Gyula*, s az elkövetett „vétségeknek megfelelő” szankciókat helyezett kilátásba: *G. E.-t és D. M.-t, »mert 1957. október 23-án osztálytársait az 1956. október 23-án kezdődött ellenforradalom melletti rokonszenkveltetés céljából a Himnusz eléneklésére felszólította, a Rendtartás 48. § 6. bekezdése alapján V. fokú fegyelmi büntetésben részesítem, azzal a kiegészítéssel, hogy tanulmányait az ország tanító-, illetve óvónőképzőiben nem folytathatja« – írta az osztályvezető, hozzátéve, hogy „a fegyelmi büntetés kiszabásánál figyelembe vettem *G. E.* és *D. M.* fiatal korát.”*

»A továbbiakban javaslom, hogy Osztályvezető Elvtárs *B. E.-t*, mert az éneklést elkezdte, V. fokú fegyelmi büntetésben, *L. M.-t* IV. fokú fegyelmi büntetésben, *B. M., D. M., F. K., F. K., H. V., H. I., K. M., K. É., M. T., M. I., N. I., N. K., P. I., S. M., T. A., Sz. T. I., V. J., V. J., 1257 V. Gy.* tanulókat, mert az éneklésben rész vettek, s mert a múlt tanévben már II. fokú fegyelmi büntetésben részesültek, III. fokú fegyelmi büntetésben részesítse.

Javaslom továbbá, hogy a Rendtartás 9. § 18. bekezdése alapján az iskola igazgatója Krajnyik Nándor tanárt, mert 1957. október 23-án az éneklést nem szakította félbe, részesítse írásbeli figyelmeztetésben.

Dr. Bakkay Tiborné tanárt, mert ismerve az osztály megelőző fegyelmi ügyét, az újabb rendbontás elkerülésére a szükséges pedagógiai intézkedéseket nem tette meg, részesítse írásbeli figyelmeztetésben és osztályfőnöki teendői alól mentse fel» – írta a minisztériumi osztályvezető, G. E. és D. M. büntetéséről egyidejűleg értesítve valamennyi tanító- és óvónőképző igazgatóját is.

Az ezután történetéről csak foszlányos ismeretekkel rendelkezünk. A megyei levéltárban fellelhető anyakönyvek szerint – az 1957. november 16-i, 8531-K2/5/1957. III/ 8. számú, minisztériumi utasításra való hivatkozással 1262 – a négy „kezdeményező” tanuló büntetését tovább súlyosbították: valamennyien VI. fokú fegyelmi büntetésben (kizárás az iskolából, más iskolába utalás) részesültek, D. M. és G. E. azzal a kikötéssel, hogy „tanulóit az ország tanító-, ill. óvónőképzőiben nem folytathatja”. Az osztály „Himnusz”-éneklésben részt vevő tanulóit pedig „3 megfelelő” magatartásosztályzattal büntették. Forrásainkból nem derül ki, hogy kinek a kezdeményezésére súlyosbították tovább a már Bizó Gyula által is revideált büntetéseket. Lehetséges, hogy a minisztériumi osztályvezető felettesei avatkoztak a folyamatba, 1266 de az sem kizárt, hogy a megyei szervek ragaszkodtak a szigorúbb szankciókhoz.

Szempontunkból: Juhász Béla magatartásának megítélése szempontjából ennek nincs különösebb jelentősége. Bárki tette is, az igazgató és kollégái javaslatánál több fokozattal magasabb büntetést tartott az adott helyzetben alkalmasnak arra, hogy a II. osztály tanulóit, s mindenki, aki csak értesül róla, megértse: mi jár annak, aki nem úgy énekel (táncol), ahogy „mi” elvárjuk. *E gesztusukkal nyilvánvalóan az igazgatónak s a tantestületnek is üzen-*

tek: „nem vagytok elég következetesek, kéréseketek, kéréseketek az ellenforradalom maradványainak felszámolásában, a rend megőrzésében, helyreállításában”.

A felső vezetés e benyomását csak erősíthette, hogy Juhász Béla már 1957. november 19-én levéllel fordult Bizó Gyulához, melyben B. E. és L. M. tanulmányainak szegedi folytathatóságát sürgette: »Az igazgató ma a szegedi tanítóképző igazgatójánál: Nagy János kartársnál érdeklődött annak a két tanulóval... átvétele ügyében, akik a fegyelmi büntetés értelmében más tanítóképzőben folytathatják... tanulmányaikat. Nagy János igazgató jelezte, hogy még nem kapta meg osztályvezető kartárs rendelkezését: átveheti-e a két tanulót« – írta Juhász Béla, majd igazgató kollégája empatikus magatartását érzékeltetve folytatta levelét. »Ő készséggel átveszi őket, annak ellenére, hogy a II. osztályban 43 tanuló van. Igen kérem Osztályvezető Kartársat: szíveskedjék a szegedi tanítóképző igazgatóját az átvétel engedélyezéséről értesíteni. Alulírott – az osztályvezető kartárral történt szóbeli megállapodás alapján – a két tanulóval úgy nyilatkozott, hogy átvételüknek Szegeden nem lesz hivatalos akadály.«

Kérésére Rozsondai Zoltán főelőadó már november 23-án elkészítette a határozattervezetet, s Bizó Gyula hozzájárulásával értesítette a szegedi képző igazgatóját: „a két tanulót a szegedi képző II. osztályába felveheti.” Nagy János már november 30-án jelentette Rozsondai Zoltánnak: »a Kecskeméti Tanítóképzőből átirányított L. M.-t és B. E.-t tanítóképzőnk második osztályába felvettem. Ideiglenesen a kollégiumunkban nyertek elhelyezést. Ott azonban csak akkor tudjuk tartani őket, ha a kollégiumi kulcsszámot megkapjuk. Kérem szíves és sürgős intéz-

kedését e tekintetben, hogy ezt a jelenleg illegális megoldást megszüntethessük és ezt a két pedagógusgyereket megfelelően elláthassuk« – írta a szegedi igazgató. December 12-ig sikerült tisztázni, hogy a szegedi kollégiumi keretösszegek nem lettek felhasználva, így – három lelkiismeretes, humánus pedagógus hatékony együttműködésének köszönhetően – rövid idő alatt rendeződött a Kecskemétről átkerült lányok továbbtanulása és szállása is.

A számunkra elérhető két kolléga, a kecskeméti II. osztály egykori növendékei egybehangzóan úgy nyilatkoztak, hogy a vizsgálat és az eljárás során Juhász Béla különösebben nem exponálta magát. A ránk maradt dokumentumokból ugyanakkor egyértelmű, hogy a körülményekhez képest mérsékelt álláspontot képviselt: az érintett 15-16 éves lányok továbbtanulását érdemben nem akadályozó fegyelmi javaslatokat tett, s amikor álláspontját felülbírálván szigorúbb határozat született, mindent elkövetett annak érdekében, hogy legalább a szegedi képzőben folytathassák tanulmányaikat a lányok, akiknek erre lehetőségük volt. Ebben a kérdésben tehát Juhász Béla folytatta korábbi stratégiáját: nem mutatott különösebb hajlandóságot arra, hogy változtasson a mértéktartó, méltóságteljes, humánus szempontokat szem előtt tartó magatartásán, hogy beálljon a szigorú rendcsinálók közé. Rövidesen szembesülnie kellett azonban azzal, hogy aki az akkori politikai konstellációban (s az ő előéletével) a középfokú képzők helyett létreho-

zandó felsőfokú tanítóképzőkben igazgatói, igazgatóhelyettesi munkát szeretne kapni, ha ott „dudás akar lenni, pokolra kell annak menni...” (Szakmai alkalmassága mellett politikai-világnézeti elkötelezettségét is bizonyítani kell.”

Utólagos megjegyzések

1956. október 23. kapcsán

Az országos hírek és események Kecskemétre is elértek. Az iskola-kollégium sarkán felállított ágyú hangját félelemmel hallgattuk. Nevelőink igyekeztek nyugtatni, bátorítani minket, de közben nevelőtanáraink (különösen dr. Dunszt Ferencné, drága Sárika néni) magyarázatai, elbeszélései a hősi harcokról és az átélt élmények hazafias érzésünket erősítették. Tanítás nem volt. A közelebb lakó kollégistákat a szülők azonnal hazavitték. Mi, Baja környékiek (P. I., N. K. és én) csak később tudtunk elindulni. A bajai ismerős, Egervári bácsi terepjárójával jött Kecskemétre a rokonokat megnézni, és szüleink vele beszéltek meg a hazautunkat. Így november 2-án kerülő utakon vitt négyünket az autó, mert már hallottuk a tankok dübörgését. Út közben az erdőben sült almát ettünk, majd 2-án este Egervári bácsi ismerőseinél Kecelen megaludtunk. A félelmes „kaland” után november 3-án este értünk haza. 4-én virradóra kopogtatott be hozzánk unokabátyám, Kunsági Ferkó a hírrel: bejöttek az oroszok.

Ezután csak a második félévben tudtunk visszamenni Kecskemétre. Mi hárman, édesapám kérésére addig bejárhattunk órákra a fiú-képzőbe, de ott is csak nagyon hézagosan lehetett órákat tartani.

1957. október 23.

Első óránk történelem volt Krajnyák tanár úrral. Az egy évvel ezelőtti eseményekre emlékezve az óra elején a szokásos népdaléneklés helyett elénekeltük a magyar himnuszt. Az éneklést a tanár úr nem szakította félbe, vigyázz-állásban végig hallgatta. Az énekszót arra jártában B. E.-né igazgatóhelyettes, kollégiumi nevelő, az utált „Aranyasszony” meghallotta, és azonnal jelentette az iskola fellettes szerveinek, majd az igazgatónak. (Mint később megtudtuk, a minisztérium az 56-os események után minden tanintézménynek fokozott éberségre felhívó utasítást küldött. Ezek szerint akkor még a hivatalos állami magyar himnusz illő körülmények között történt, korrekt eléneklése is politikai „büntetnek” számított, 15 éves lányoktól kellett féltetni az országrendet). A rendbontás megtorlására példát adó intézkedések következtek. Október 23-tól október 31-ig 9 napon át különböző helyszíneken: igazgatói iroda, osztályterem, diákkotthon, folytak a kihallgatások beszédben és írásos alakban. Nyugtalan és félelmetes időszak volt számunkra, második középiskolás tanulók számára. Az „inkvizícióban” folyamatosan részt vettek a minisztérium, a megyei művelődési osztály, a KISZ- és a párt-szervezetek képviselői. Ők határozták meg a kihallgatások menetét, és egyre súlyosabb büntetéseket szabtak meg. Az egyik alkalommal L. M. osztálytársunk azt mondta: „*Mi nem csináltunk semmi rosszat, csak a himnuszt énekeltek.*” Erre B. Gy. minisztériumi osztályvezető mérgesen így reagált: „*Majd megtanuljátok, hogy nem énekelhetitek, amit akartok, úgy táncoltok, ahogy mi fityülnék!*” A hosszas és megfélemlítő kihallgatások va-

lójában nem érték el céljukat. A kezdeményezőkre, hangadókra voltak kíváncsiak. Azóta is minden érettségi találkozón beszélünk arról, hogy ma sem tudnánk megmondani, hogyan és melyikünkől indult az éneklés. Még a minisztériumnak küldött igazgatói összegzésben is az szerepelt: 1-1 tanuló vallomása alig járult hozzá a tények kiderítéséhez. Ezért még most sem értjük, milyen alapon választották ki 4 osztálytársunkat, akiket eltávolítottak az iskolából (később más tanítóképzőben befejezték tanulmányukat) Mi, többiek III. fokú fegyelmi büntetésben részesültünk. Magatartásunk 3-as (megfelelő) lett. Azért ezt a szomorú emléket ma is büszkén őrizzük.

Tanárainkat, Krajnyák Nándort és osztályfőnökünket, dr. Bakkay Tiborné Éva nénit szintén megbüntették. Éva nénit osztályfőnöki teendői alól is felmentették, mert „a rendbontás elkerülésére a szükséges pedagógiai intézkedéseket nem tette meg.” Éva néni, szeretett rajztanárunkra ma is úgy emlékszünk, aki már akkor is igen korszerű módszerekkel tanított. Például: élvezettel kasíroztunk újságpapírból csirizzel bábféjeket, azután a kecskeméti híros vásárokon rögtönzött paraván mögött bábjátékot adtunk elő gyerekeknek, felnőtteknek. Az egyik vásárt követő rajzórán Éva néni az osztályterem négy falát csomagolópapírokkal borította be. Ketten-ketten kaptunk egy meghatározott hosszúságú helyet a falon, és állva arra olyan vásári jeleneteket rajzoltunk, színeztünk, festettünk különböző technikákkal amilyeneket akartunk. Nagyon jó volt. Végül az egész terem színes vásári forgataggá vált. Köszönjük, Éva néni!

Fátrai Klára
(2013.)

Forradalmi események gyerekszemmel

■ *Az 1956-os forradalom 60 éves jubileumán kiemelt jelentőséggel bírnak azon személyek visszaemlékezései, akik maguk is részesei, esetleg alakítói voltak az eseményeknek. Bár Baján nem voltak véres harcok, néhány mozzanat mégis emlékezetes maradt, átélői pedig ma már szépkorúként tekintenek vissza az akkori eseményekre. Jelen összeállítás érdekessége, hogy ugyanazt a mozzanatot két szereplő szemszögéből is feleleveníti. Kovács Sándor nyugalmazott hajóskapitány ezen visszaemlékezésével idén nyáron elhunyt barátja, Szádeczky Attila (1944-2016) emléke előtt is tiszteleg, ugyanakkor azonban a Baján közkedvelt vízügyi szakember hagyatékából is előkerült egy, az eseményeket felidéző feljegyzés. Szerkesztőségünk köszönetét fejezi ki a családnak a cikk megjelenéséhez nyújtott segítségért. (S. B.)*

Emlékeimben kutatva már nem tudom időrendi sorrendbe helyezni az eseményeket. A 2760 sz. Vaskúti úti laktanyatüntetés a Központi Fiúiskola szervezte azzal a céllal, hogy fegyvereket szerezzenek, a katonákat a forradalom ügye mellé állítsák, valamint a főváros felé irányítsák. Mi az el-

ső vonalban álltunk barátommal, Szádeczky Attilával, mögöttünk, közvetlenül a kerítésnél, a főbejáratnál balra vízelvezető árok húzódott. Az egyik golyószórós katona hirtelen ránk szólt: – Lehet, hogy löni fognak! Menjetek el a kerítéstől, vagy feküdjetek a vízelvezető árokba!

A főkapu mögött páncceltörő ágyú csöve meredezett felénk. A kézfegyvereken kívül a lapos tetőkön DSK, légvédelmi, Gorjunov és Maxim géppuskák irányultak ránk, védtelen, fegyver nélküli gyerekekre, valamint, civil felnőttekre. Egy órája állhattunk már ott, amikor megérkezett egy T-34-es harckocsi. A lövegtorony nagyon jól mutatott az üres címerlyukkal tátongó piros-fehér-zöld zászlóval. Mi, gyerekek, engedélyt kaptunk, hogy fölkapaszkodjunk a harckocsikra, ott vártunk. Aránylag kevés idő telt el, majd kijött egy 4-5 főből álló parlamentes csoport. Miután nagy füst kíséretében a harckocsin beértünk a laktanya területére, összelelkeztünk a kerítéshez kivezényelt golyószóróval és a többi katonával, akikkel nemrég még farkasszemet néztünk a másik oldalról.

A pilotkákról és a tányérsapkákról lekerültek a sapkarózsák, helyettük nemzetiszínű kokárdákat tűztek fel. Megkezdődött a röplapgyártás, gumi gyermeknyomdával, a következő feliratokkal: Éljen a forradalom! Éljen Nagy Imre! Ki az oroszokkal! A röplapokat az akkori Béke téren, valamint egyéb stratégiai területeken, pl. postán, bankban, a vasút környékén szórtuk szét, az esti órákban, futtában, zseb-
ből. A sikeresen megszerzett PPS géppisztolyt

sokáig dugdostam, mert akkorra már lejárt a fegyver-beszolgáltatás második időpontja is. Végül egyik este zsákban nyelte el a Duna feneke. Bár a fegyvereket nem kellett használnunk, azért a bajai „srácok” is megtették, ami abban a helyzetben megtehető volt.

Kovács Sándor ny. hajóskapitány

Összel, alighogy elkezdtem a VI. osztályt, egyik reggel szokatlan dologra lettem fi-

gyelmes. Szüleim izgatottan álltak a fali polcon álló rádió mellett. A hangszóróból a bemondó izgatott, rekedt hangja és puskaropogás hallatszott. – Pesten már lőnek – mondta Apám. Az iskolába menet már láttam, hogy géppisztolyos katonák állnak őrt a jelentős épületek, hivatalok előtt... Elkezdődött! A sötét kommunista diktatúra – hála a félelmet nem ismerő forradalmi tömegeknek – napokon belül összeomlott. A forradalom rövid, de lázas időszaka alatt mi, gyermekek röpcédulát gyártottunk, azokat szórtuk az utcán. „Hazudik a Rádió!”, „Ruszkik haza!”. 12 évesen is éreztük, hogy nagy dolgok tanúi vagyunk. Egész nap az utcán csatangoltunk, az euforikus hangulatban nyüzsgő emberek között. Olyan érzés volt, mint amikor egy áporodott levegőjű szobába ablaknyitás után betódul a friss levegő. Kovács Sanyi barátommal együtt részt vettünk a nagy laktanyai tüntetésen, ahol az alacsonyabb rangú tiszteknek köszönhetően megúsztuk a minden bizonnyal halálos áldozatokkal járó sortüzet. Nem féltünk, mert nem tudtuk, és a tanáraink sem tudhatták, hogy másutt bizony lőttek, és sok volt a halálos áldozat. Később fegyvert is szereztünk, de csak cse-reberélgettük egymás között.

Szádeczky Attila

KITÜNTETÉSEK

Október 23. alkalmából ünnepi ülést tartott a Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés, amelyen magas megyei kitüntetéseket is átadtak. A kecskeméti Három Gúnár Hotelben 2016. október 21-én tartott ünnepségen több bajai, illetve környékbeli személyt és szervezet is jutalmaztak: DOBOKAI ROBERTNÉ SIMON DÓRA csátaljai pedagógus Bács-Kiskun Megye Ifjúságának Neveléséért díjat, a CSÁSZÁRTÖLTÉSI NÉMET KULTURÁLIS EGYESÜLET Bács-Kiskun Megye Nemzetiségeiért, a DUSNOKI GYERMEK ÉS IFJÚSÁGI NÉPTÁNCGYÜTTES a Bács-Kiskun Megye Közművelődési Díja, a bajai RÁBL SZÍNPAD ÉS ZENE KÖZÖSSÉG Bács-Kiskun Megye Művészeti Díja, DR. MILIÁS LÁSZLÓ sükösdői háziorvos Bács-Kiskun Megye Egészségügyéért, DR. TÍMÁR GYULA bajai osztályvezető főorvos a Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés Elnökének Elismerő Oklevele kitüntetésben részesült.

Minden díjazottnak sok szeretettel gratulálunk!

Közlemény

Megnövekedett munkahelyi és magánéleti feladatai miatt KOVÁCS ZITA ÉS KOTHENCZ KELEMEN a Bajai Honpolgár szerkesztőbizottsági tagságáról 2016 októberétől lemondott. Mindketőjük évtizedes munkáját, lapunk iránt érzett elhivatottságát ezúton köszönjük, magas színvonalú írásaikra jövőben is számítunk. Novembertől szerkesztőbizottságunk LEX ORSOLYA személyében új taggal bővült. Szerkesztői munkájához sok sikert kívánunk!

A Bajai Honpolgár szerkesztőbizottsága

Tisztel Olvasóink!

Ezúton hívjuk fel a figyelmüket arra, hogy a bajai városháza dísztermében 2016. november 4-én 16 órakor BENKŐ LEVENTE kolozsvári történész-közíró Erdélyi srácok – diáklázadások Romániában 1956-ban címmel tart előadást. Mindenki figyelmébe sok szeretettel ajánljuk!

Meghalt a király!

Baja város közgyűlésének megemlékezése I. Ferenc Józsefről

■ 1916. november 21-én este 9 óra után, 86 éves korában elhunyt I. Ferenc József osztrák császár és magyar király. Az 1848. december 2-án a csehországi Olmützben osztrák császárrá koronázott Ferenc József főherceget ettől a dátumtól tekinthetjük Magyarország királyának is, bár hivatalosan magyar királlyá csak 1867-ben, a kiegyezés után koronázták meg. A hivatalosan 49, valójában 68 évig uralkodó királyt 1916-ban már mindenki szerette és tisztelte. Az első világháború időszakára már elfelejtették, milyen szerepet játszott az 1848-49-es forradalom és szabadságharc leverésében és az azt követő megtorlásban. Az 1850-es években és az 1860-as évek elején több merényletet is megkíséreltek az önkényuralmat jelképező „zsarnok” ellen. A kiegyezés után Magyarország a gazdasági fejlődés útjára lépett, az emberek többsége számára elérhetővé váltak a kor egészségügyi és technikai vívmányai, nőtt az életszínvonal, kiszámíthatóbbá, biztosabbá vált az élet az országban. A dualizmus rendszere – néhány alapvető kérdéskörtől eltekintve – lehetővé tette a szabad politikálást, a véleménynyilvánítást. Ezzel párhuzamosan a Bécsben és olykor Budán tartózkodó császári udvar a szigorú spanyol etikettet követte, a birodalom ügyeinek intézésében elmerülő császárral/királyal a legszűkebb körön kívül szinte senki sem találkozhatott. Ferenc József nagyon egyszerű életet élt, katonás neveltségének következményeként az életében és a munkájában is szigorú napirendet tartott. 1916-ban – két emberöltővel a szabadságharc után – már nem a „törvénytelenül uralkodó zsarnokot”, hanem az országáért dolgozó, szorgalmas királyt látták benne az emberek. Külön szimpátiát ébresztett iránta a magánéletét beárnnyékoló családi tragédiák sora: testvérét, Miksa főherceget 1867-ben végezték ki Mexikóban; felesége, Erzsébet királyné 1898-ban merénylet áldozata lett; fia, a trón örököse, Rudolf főherceg 1889-ben lett öngyilkos Mayerlingben; a trón további várományosai közül Károly Lajos főherceg 1896-ban hunyt el rákban, Ferenc Ferdinánd 1914-ben Szarajevóban merénylet áldozata lett. A családi tragédiákat a sajtóban nyilvánosságra hozták, ez tovább erősítette a szimpátiát az államügyeket rendületlenül intéző uralkodó iránt. 1914-ben Ferenc Ferdinánd trónörökösét mindenki csak hivatalosan gyászolta, igazból fellélegeztek a dualizmus hagyományos rendszerének felforgatására készülő trónörökös halálakor. A trónörökös temetésére sokan csak azért mentek el, mert látni szerették volna az ekkor már teljes

visszavonultságban élő császárt. (A temetésen csak képviselője jelent meg.)

A merénylet kapcsán Szerbiának küldött jegyzék, majd a hadüzenet után az egész birodalom ünnepelte Ferenc Józsefet, aki akarta a háborút, és biztos volt benne, hogy a központi hatalmak győzelemmel fejezik be azt. 1916. november 22-én reggel, amikor a törvényhatóságok számára hivatalosan megtáviratozták, hogy meghalt az uralkodó, Ausztria-Magyarország minden lakosa mély megrendüléssel vette tudomásul a hírt. Minden törvényhatóság rendkívüli közgyűlésen emlékezett meg Ferenc Józsefről. Baján 1916. november 27-én tartotta a törvényhatósági bizottság rendkívüli ülését, itt hangzottak el a gyászbeszéddek:

„Dr. Purgly Sándor főispán úr Őméltósága az ülést délután 5 órakor a növényekkel díszített, gyászba borult közgyűlési teremben megnyitván a következő mélyen átértett beszédet mondotta:

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

Amidőn hivatalos állásomnál fogva bejelentem azt, amit már napok óta tudunk, hogy felséges Urunk és Királyunk, I. Ferenc József Schönbrunnban folyó hó 21-én esti kilenc órakor az Úrban csendesen elszenderült, mélyéges gyászba borult szívvel és lélekkel üdvözlöm a Bizottsági Tag Urakat.

Tekintetes törvényhatósági bizottság! A mai rendkívüli közgyűlésünk egyedüli tárgya és célja, hogy az immár megdicsőült jóságos királyunktól végleges búcsút véve, mely alattvalói hódolattal rójuk le ravatalánál a hálás kegyelet adóját.

Szent meggyőződésem, hogy a tisztelt bizottsági tag urak velem együtt lelkük mélyén érzik, hogy Első Ferenc József felséges Urunk

és Királyunk elhunytával egy bölcs és nemes uralkodásnak a fonalát szakította ketté a kérelhetetlen halál.

Ezért nem kétlem, hogy a tekintetes törvényhatósági bizottság megdicsőült királyunk emlékét, aki nemcsak mint uralkodó volt nagy, nemcsak mint ember a mélyéges tapasztalatok, megpróbáltatások és szenvedések által termelt kiváló erkölcsi magaslaton állott, Baja város közönsége a késő utódok számára is méltóan fogja megörökíteni.

Ezt célozza a városi tanácsnak vonatkozó javaslat, ezért kérem, legyenek szívesek ezt, valamint ennek kapcsán a polgármester úr által előadandó gyászbeszédet meghallgatni.

E beszéd hatása alatt állván a törvényhatósági bizottság határozata: A fáklya, amely egy ismét nagynak induló nemzet utain vezérlő volt, kialudt. Az ország kormányát, ha elaggó, reszkető, mégis erősen és biztosan tartó kezek aláhanyatlottak. A rohanó óra, a robogó idő is megtorpant e nagy idők e nagy pillanatában. És a nép térdre borul: miként Urát tiszteli. És megdöbbszent szívvel, magyar hálával tekint a tetemre: nagy voltál, nagy maradsz nekünk halálodban is.

E kegyeletes érzésektől áthatottan Baja város törvényhatósági bizottsága Ő felsége Első Ferenc József Magyarország apostoli királyának elhunytja felett érzett mélyéges fájdalomtát jegyzőkönyvébe iktatja és részvételének IV-ik Károly királyunk Őfelsége trónjához az alkotmányos úton felterjesztendő hódolatteljes feliratban kifejezést ad. És megörökíteni kívánva nagy királyának emlékét a város közönsége 100000 koronás alapítványt tesz a háborúban rokkantá vált fiaiak és az elesett bajai hősök özvegyei és árvái javára.

A hazáért vérzett hősöknek nagyra nőző ifjúsága élő szoborként tanúsítsa, hogy meg tudtuk becsülni nagyjainkat. Ne felejtse el senki soha, hogy mennyire szerettük a legalkotmányosabb királyt.

Megbízta a városi tanácsot, hogy ezen határozat értelmében az alapítólevelet mihamarabb mutassa be.

Elhatározza továbbá a törvényhatósági bizottság közgyűlése, hogy a mai „Budapesti utat” Első Ferenc József útnak nevezi el.

Végül felkéri a törvényhatósági bizottság a főispán úr Óméltóságát és a város polgármesterét, hogy a város közönségét a temetésen képviselni, s a ravatalra a város szalagcsokrát elhelyezni szíveskedjenek.

A nemzeti gyász méltó kifejezése érdekében eddig kiadott tanácsi rendelkezéseket helyesleg tudomásul veszi és felhatalmazza a városi tanácsot a netán utólag szükséges intézkedések megtételére.

Ezután Dr. Vojnics Ferenc polgármester emelkedett szólásra, a közgyűlés által állva hallgatott beszéd a következő:

Méltóságos Főispán Úr!

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

A ravatal, amely körül gazdasza borulva népek és nemzetek állanak, a koporsó, amelyben az ősz fejedelem egy világháború rémes zenéje mellett tér meg a békének már a földön elérni óhajtott hónapja: nemcsak a mulandó porhüvely, de egy hosszú élet örökbecsű tanúságait is foglalja magában.

Nekünk, akik összejöttünk, hogy kifejezést adjunk mélységes bánatunknak, hogy elsírjuk könnyeinket fölötte, akinek mulását a természet kérelhetetlen törvényei szerint már vármunk kellett, de akinek távozása – mert szívünkhez annyira közel állott – mégis fáj; nekünk, akik érezzük, hogy benne nemcsak hatalmas urunkat és királyunkat, hanem jószágos és bölcs gondozónkat is bírtuk: illő, hogy amikor hálalelt szívvel elküldjük a ravatalhoz a kegyelet adóit, egyúttal elhozzuk a tanulságokból azokat, amelyek örökségül reánk maradtak. Lezárult az élet, amelynek tartalma vetekedett a patriárhák korával, amelynek díszes és ékesége messze világított, de amelynek benső örömei alig és talán csak azért voltak, hogy korai mulásuk annál nagyobb sebet ejtsen.

A megpróbáltatások jelen napjaiban, amely anyniunktól anyni szerettünket kívánja áldozatul, amely békés tűz helyeknek fellobbanó üszkével annyiszor riasztja gondterhes éjszánkánk, mi volna erőtadóbb, mint a királyi példa, ahogy évtizedeknek súlyos csapásait mindig panasz nélkül viselte?

Amikor minden ellenünk esküdni látszik és reszket alattunk a föld és ezeréves hazánk jövő sorsát aggódva féltjük: nem útmutatás-e számunkra a kötelességnek a gondviselésbe

vetett erős bizalommal való fáradhatatlan teljesítése, amellyel mindig előttünk járt, s amelytől sem a hajlott kor, sem a betegség, csak a halál tudta őt elszólítani.

Kora fiatalságának gondatlan éveit hamar váltják fel az uralkodói terhek, s örökébe lép az ősi trónnak, amelynek fényét még mindig a hatalom abszolutizmusában látják, de amelynek ragyogását már erősen homályosítja a népszabadságnak a felhők dacára is feltörő sugára.

Mennyi csalódásnak, mennyi csapásnak és mily sok szenvedésnek az okozója! És mily nagy dicsősége a fiatal uralkodónak, hogy csalódásai nyomán nem fakadt kishitűség, hogy a csapások nem tették dacossá, hanem inkább belátóvá, s a fejedelem, – aki egyként bölcs volt ahhoz, hogy tudjon tanulni és felejtetni – a szenvedéseken keresztül meg tudta találni a népeihez vezető utat. Megértette az idők szavát, hogy a viribus unitisnak felséges gondolatát, – hogy abból igazi erő fakadjon – nem úgy kell magyarázni, hogy az lekötött öröket egymáshoz szorítson, hanem hogy szabad fejlődő öröket egymás támogatására egyesítsen.

A magyar népnek minden oka megvan, hogy hálalelt szívvel boruljon nagy királyának halottas ágyához. De egyúttal felemelt fővel is léphet oda abban a tudatban, hogy sokat megért királyja talán csak akkor ez egyszer nem csalódott, amikor bizalmát helyezte az ősi erénybe.

Békejobbát nyújtván a nemzetnek, ez a szívet is odaadta. S a trón, amelyet a hatalmi elvek nem tudtak biztosítani, rendíthetetlen erőt nyert a népek szeretetében és ragaszkodásában. De ne feledjük, hogy az egymásra találás nemcsak a trónnak adta vissza régi idők sugárzó fényét, hanem a nemzetet is kiragadta a tespedésből, s a rohamos fejlődés útjára terelve, régen élt nagyságára emelte.

És ha már úgy adatott, hogy lehanyagló nagyját a világháború véres bíborának kellett betakarni – hálások lehetünk a Gondviselésnek, hogy megengedte neki érni legnagyobb műveinek, a dualizmus újjáépítésének nagyszerű erőpróbáját, hogy gyönyörűséggel láthatta a vitam et sanguinem felújult időit, s hogy áldott emlékeztető hitveséhez abban a tudatban térhetett meg, hogy nem hiába hallgatott biztató szavára.

Azt hitték elleneink, hogy csak a határookra kell lépniök és szertehull ez a soknépű monarchia. Az immár harmadéves dúló háború örök tanúságaként kell látniök, hogy a közös eredetnél is szorosabb kapocs és meg nem dönthető erő a megértő szeretet és hűséges ragaszkodás!

Felséges Urunk és Királyunk! Aki a királyok királyának hónapja immár örök nyugovóra tértél, hogy ott feltalált szeretteid ölelő karjában kipihenhesd hosszú uralkodásod súlyos

fáradalmait, – ravatalod körül fájó szívvel álló hálás magyar népednek meghallod-e szent fogadalmát:

Minden erőnkel, utolsó csepp vérünknek hullatásával a poklok kapui ellen is megvédjük a nagy művet, amelyet reánk örökül hagytál és nem fog kiveszni, – míg magyar él e földön a ragaszkodás a trónhoz, az áldozatos alattvalói hűség a felkent királyhoz, mely legszebb ékesége szentelt koronádnak, s nekünk záloga egy jobb, boldogabb jövőnek.”

A történelmi pillanatot tekintve Ferenc József „jó időben” halt meg. 1916 végén a központi hatalmak minden hadszíntéren sikeresek voltak. Nyugaton a somme-i csata véget ért, a verduni „vérszivattyú” is a végéhez közeledett. Az olasz áttörési kísérletek az Isonzo mentén rendre kudarcra végződtek. A keleti hadszíntéren szeptemberben megállították a Bruszilov-offenzívát. A propaganda és a sajtó természetesen mindenhol nagy győzelemről harsogott. A sikerek viszont – különösen az Osztrák-Magyar Monarchia esetében – piürhoszi győzelemnek bizonyultak; a Monarchia hadserege önálló harci tevékenységre már képtelen volt, és elindult a teljes szétesés útján. I. Ferenc József helyére egy jó szándékú és becsületes, de a politikában és az államigazgatásban járatlan fiatal ember került. Az a politikai, gazdasági és katonai – válság – helyzet, amelyben az ország 1916-17 fordulóján volt, még egy sokoldalú és felkészült államférfi számára is komoly problémát jelentett volna. IV. (osztrák császárként I.) Károlynak a rá váró feladatok megoldására gyakorlatilag nem volt esélye, ezért számára csak az Osztrák-Magyar Monarchia széthullásának a „levelezénylése” jutott.

Sarlós István

Határ-esetek

Ugyan az csak indiában

■ A külföldi utazás attól lesz az, ami, hogy átlépjük az államhatárt. Ez teljesen nyilvánvaló, de aki manapság csak Európán belül utazgat, annak ez nem is annyira egyértelmű, hiszen nincs része egy jó kis határátkelésben. Kinézünk a kocsi ablakán, megállapítjuk, hogy mások a KRESZ-táblák, tehát ez már egy másik ország. Nem is olyan régen még bárki átélhette, hogy szűrős szemű határőrök és matató vámosok vették körül, mielőtt felhúzták volna a sorompót, hogy belépjen egy országba. Nyilván nem volt ez véletlen, hiszen mindannyian csempészek voltunk. Semmi komoly: egy üveg *vinjak*, egy pár tornacipő, esetleg egy videomagnó a Gorenje hűtőbe rejtve. Egy rendes határ-ellenőrzés kedvéért ma már kicsit messzebb kell mennünk.

Bár a seftelés felénk már nem olyan nagy divat, más országokban azért még megéri utazgatni egy kicsit, venni itt, eladni ott, és nem fizetni adót, vámot sehoh. Persze nem lenne túl jövedelmező ez a fajta üzletelés, ha az ember a repülőjegyre tapsolná el a bevételt, arról nem is beszélve, hogy a kereskedelmet a poggyász súlya is erősen limitálja. A biztonság miatti sokkal szigorúbb ellenőrzés pedig növeli az adó- és vámfizetés kockázatát. Marad tehát a jó öreg buszozás. Ugyan ki más menne Bulgáriából Törökországba busszal, ráadásul éjszaka? Például a csencselők, meg néhány elvetemült turista – olyanok, mint mi. Persze a vámosnak is élnie kell valamiből, úgyhogy nagyon nem retteg egyik utastársunk sem attól, mi lesz az ellenőrzésen. Mi lenne? Az, ami múlt héten. Mosolygás, rettentő diszkrétan leadott jatt, majd érkezés Isztambulba a hajnali órákban. A buszból kipakolt csomagok halmai mellett állunk nem túl éber, hiszen Pesttől azért mi már többet utaztunk, mint

társaink, akik kartondobozokkal járnak külföldre, és hát jóindulattal is csak hajnal van. Végül egy arra lődörgő vámos rábök a két hátizsákra, aztán ránk, majd jellegzetes kézmozdulatot tesz, amely a világon mindenhol non verbális kérdőjelként funkcionál. Bólintok: igen, a miénk. Nem olyan nehéz összepárosítani minket a cuccainkkal, nem is az volt a kérdés, ami a felszínen látszik, hanem az, ami a szeméből sugárzik, ahogy ránk néz. Mint tanár a nagyon buta gyerekekre felelet közben: *Ééééés...?* Én meg nézek rá vissza, hogy *éééés mi?* Nnnna, essen már le, bámul a szemével. Én meg bámulok vissza, hogy ééértem ám, csak nem akarom érteni. Ő is már az éjszakai műszak vége felé jár, érthető, hogy elsőre nem fogja fel, hogy mi kenőpénzmentességet élvezünk, tekintve, hogy tényleg turisták vagyunk.

Egy határral odébb már kicsit egzotikusabb az egész művelet. Rögtön el is követünk egy klasszikus hibát. Míg az utasokkal együtt elindulunk az útlevel- és vámvizsgálathoz, buszunk átsuhan a határ iráni oldalára, hogy ott várjon be minket, rajta az előre bekészített fejkendővel, amelynek viselése nőknek az utcán kötelező. Kicsit aggódunk csak, mert egyrészt keleten mindig segít valaki, a figyelmünket meg éppen az köti le, hogy megértsük az útlevelvizsgálat módszertanát. Egy hatalmas, ablaktalan teremben állunk mintegy száz másik utazóval, egyikük sem EU-s állampolgár, és egyikük sem vár türelemmel, hogy kiléphessen Törökországból. Helyette egy zárt vasajtónál tolakodik mindenki, első ránézésre értelmetlenül. (Persze ha úgy tűnik, hogy mindenki hülye, akkor valószínűleg csak mi nem vagyunk elégséges információ birtokában.) Amikor aztán kinyílik az ajtó, és megjelenik egy határőr, kezében nagy köteg

útlevelel, egyértelművé válik minden. Sorban elkiabálja a neveket az útlevelekből, az érintett odafurakodik, visszakapja útlevelét, és kimehet az ajtón Iránba. Ezután jönnek azok, akinek az útlevele nem esett át még az ellenőrzésen, pecsételéssel. Vadul nyújtogatni kezdi mindenki a sajátját, hogy bekerüljön a következő körbe. A miénket az előttem álló fickó veszi ki a kezemből, és adja tovább a sajátjával együtt. Az ajtó csukódik, várunk. Rövidesen újra nyílik az ajtó, jön megint a felolvasás, név név után, aztán homlokráncolás, majd kiáltás: *Madzsari!* Kicsit aggódtunk, hogy ha ez a török oldal, akkor milyen lesz az iráni?! Nos, meglepő. Egy fotocellás ajtón lépünk Irán légkondicionált területére, ahol az ellenőrzés kimerül egyetlen, a vízumra vetett pillantásban. Fejkendő miatti aggodalmunk meg egy mosolyban: majd felveszed a buszon.

Persze Irán azért így is elég egzotikus. Ha valakinek nem lenne az, hát lehet menni még egy kicsit keletebbre, Pakisztánba. Talán itt van a legszórakoztatóbb határ a világon, különösen, ha valaki Monty Python-rajongó, ne adjisten azt is tudja, hogy mi az a Hülye Járások Minisztériuma. Bár a pakisztáni-indiai határon még sose keltünk át, láttuk mindkét oldalról az egyetlen közúti határátkelőt, amely összeköti ezt a két – formálisan háborúban álló, és csak tűzszünetet kötött – országot. Mondjuk, csak nagyon képletesen köti őket össze, hiszen aki használja, biztos, hogy se nem pakisztáni, se nem indiai.

Fejleszhető

A kapu ami nem köt össze

Nem is az a legérdekesebb benne, hogy nyitva van, hanem hogy esténként bezárják. A ceremónia pedig elég látványos. Mindkét oldal szeretné kicsit látványosabban bemutatni a formagyakorlatot. Van menetelés, bakancscsattogató díszlépés – épp úgy, ahogy a Monty Python csoport megálmodta –, zászlólevonás, kapubezárás, ahogy kell. Megjegyezném, hogy a két oldal egymás gyakorlatának tökéletes tükörképét mutatja be szinkronban. És itt a hangsúly a szinkronon van. Vagyis gyakorolják. Együtt. Valószínűleg titokban, mert a műsor alatt mindkét oldalon dübörögnek a hazafias dallamok, lobognak a nemzeti lobogók, és tömegek skandálják teljesen ugyanazokat a rigmusokat, csak a Hinduszánt felcserélik Pakisztánnal, attól függően, hogy a vonal adott oldalán melyiknek kell élnie és melyiknek pusztulnia, de azonnal. A katonák kitesznek magukért, hiszen ha magasabba emelik a bakancsukat az ellenségénél, akkor a tömeg orkánszerű tapssal jutalmazza őket. Akár vicces is lehetne, ha nem gondolnák komolyan, és nem lenne mindkét csapatnak atomfegyvere is.

Persze van itt olyan határ is, amit keresztes utunk, és ami a legtöbb magyar térképen nem is létezik. *Kasmír* és környéke meglehetősen vitatott terület. Részreire vagy egészére igényt tart India, Pakisztán és Kína is, de hogy ne legyen egyszerű, a kasmíriak függetlennek szeretnének lenni. Valószínű, hogy a Kartográfiai Vállalat annak idején indiai adatokból dolgozott, már csak azért is, mert a keleti blokk szerette volna sorai-ban látni Indiát, és hát ez igen költség hatékony kedvesség volt feléjük. Ezért alakult úgy, hogy a mai de facto Pakisztán északi része nálunk a térképen India lett, és azóta is így maradt. A valóság nem követi a papírfórmát, így aztán a pakisztáni ellenőrzés

alatt adatott meg a lehetőség, hogy átkeljünk a világ legmagasabban, 4693 méteren fekvő határátkelőjén, a *Kundzseráb-hágón* át Kínába. A határellenőrzés persze nem ott fent van, hanem vagy százötven kilométerrel előbb, az utolsó településen. A munkakörnek megfelelő, barátságtalan egyenruhás kezdi el kipakolni a hátizsákjainkat az egyetlen rendelkezésre álló, méterszer méteres asztalra. Nem nyugszik, amíg az utolsó zoknit is ki nem rakta. Akkor aztán megkezd a tiltott termékek keresését. Először a multivitaminos doboz tetejét tekeri le, majd mélyen G. szemébe nézve kiráz egyet a markába, és felteszi a kérdést: „Ez mi?” „Vitamin.” – mondja G. Emberünk kicsit csalódottan megszagolja, és a higiénia jegyében visszadobja a többi közé. Néhány másodperc múlva aztán megint felragyog az arca, amikor egy nejlonzacskóban ráakad egy csomó tamponra. (Akinek kell, jobb, ha visz

magával, mert a Közel-Keleten nem lehet kapni, ezt már korábban megtanultuk.) Tulajdonképpen, ha az embernek kicsit jobb a fantáziája, és drogot akar találni mindenáron, akkor nézheti őket lenyelésre előkészített heroin kapszulának is. Nyilvánvalóan épp ezt látja ő is, meg talán előléptetést is: „Na, és ez? Ez mi?!” G. kicsit elgondolkodik, hiszen egy olyan országban, ahol a női gondok tényleg csak és kizárólag nőket érintenek, nehéz elmagyarázni, hogy amit a kezében tart, az egészen pontosan micsoda és mire való. Pláne úgy, hogy ilyesmi az országban nem is létezik. Végül csak annyit mond: „Női dolgok.” Ez épp elég is, a határőr úgy dobja vissza a tamponokat, mintha tényleg tisztátalanok lennének. És már nyúl is az én hátizsákomért, hogy saját kezűleg pakolja ki azt is. Eközben G.-nek odavakkant, hogy pakoljon már el, hát kell a hely!

Minden határnak és gondolom, minden határőrnek megvan a maga kis hülyesége. Miért is lennének épp a kínaiak kivételek! A Kínát és Vietnámot összekötő Barátság hídon készülünk elhagyni Kínát. Körülbelül ez az a hely egyébként, ahol 1979-ben a kínai hadsereg is „barátságosan” belépett Vietnámba, csak ők pont százezerszer annyian voltak, mint mi ketten. Most béke van és nyugalom, de ez nem jelenti azt, hogy a kínaiak ne gondolnák most is azt, hogy Kínának nem itt, hanem kicsit délebbre kellene véget érnie. Hiszen volt olyan fejezete a történelemnek, amikor a mai Vietnám egy része kínai irányítás alatt állt. És hát ha valami egyszer Kína része volt, az a kínaiak szemében örökre az is marad. Különös tekintettel Tajvanra. Hiszen az a kínai, akinek fáj Tajvan. Fáj nagyon, mert tényleg mindig is Kína része volt, sőt

Kancsendzönga Nepál határán

Vietnám és Laosz között tájfun után

egy darabig csak Tajvan volt Kína, a népköztársaságot meg el sem ismerte a nyugati világ. Kína meg Tajvant azóta se. Hát ennyi, gondolhatnánk, de nem, mert van ennek gyakorlati hatása a hétköznapi utazóra is. Különösen Hekou kies határvárosában, ahol úgy tűnik, jobban buzog a honfivér az erekben, mint máshol. Itt ugyanis minden határőr rá van kattanva a Kína-útikönyvekre – ami gyakorlatilag minden külföldinél van, ha jön, ha megy –, és mindet gondosan elkobozzák. Hogy miért? Egyszerű: a bennük lévő térkép Tajvant nem Kína részeként ábrázolja, sőt egyikben sem említik meg úgy, mint „Kína elszakíthatatlan tartományát”. Itt is csalódott határőröket hagyunk magunk mögött, mert néhány nappal korábban elcseréltük Kína-útikönyvünket egy vietnamira. Abban meg nincs se Kínai Népköztársaság, se Kínai Köztársaság.

Persze nem csak rutinosan átsuhanni lehet országhatárokon, hanem bénázva botladozni is. Az egyiptomi Nuweiba méltán nem híres városában tervezünk kompra szállni Jordánia felé. A hajó indulásáig még órák vannak hátra, tikkadunk a koszos hodályban néhány száz másik utassal együtt. Aztán végre megérkeznek a szakadt buszok, amelyek több fordulóban hordják a szintén szakadt utasokat az ugyancsak szakadt komp rámpájához. A kikötőt egyértelműen nem arra találták ki, hogy utasok szálljanak hajóra, mi meg nem arra, hogy a sivatagi hőségben gondolkodjunk. Az még rendben van, hogy vettünk jegyet, meg valahogy eljutottunk a váróteremig, de nem tűnődünk el egy pillanatra sem, hogy ki és mikor fogja elvégezni azt a fontos bürokratikus lépést, amely hivatalosan igazolja, hogy elhagytuk az országot. Azaz, hogy mikor pecsételik le az útleveleket. Szellemi képességeink hiányosságaira akkor világítanak rá, amikor megpróbálunk az utolsók között beszállni.

Gyorsan visszapaterolnak egy buszba, és visszavisznek a pecsétes emberig. Csak minket, kettőnk, megalázóan. Mindegy, fogjuk fel úgy, hogy egy hajónyi ember csak a mi érkezésünket várja.

Kicsit odébb, India és Nepál határán talán emiatt az emlék miatt is nagyon figyelünk, nehogy elmaradjon az úrlapkitöltés, vagy kimaradjon egy pecsét, mert az később sok gonddal jár. Ez a határ az előbbiekkal ellentétben egészen schengeni. Jönnek-mennek az emberek, és valahol van egy határ. Ezt csak onnan lehet tudni, hogy a busz nem megy át. Helyette vannak riksások, akik örömmel ajánlkoznak, hogy leküzdik velünk a távolságot Nepálig. Egy nagy előnye van a riksászásnak: egyben vezetőt is bérelünk a személyében, aki mutatójával eligazít a helyi bürokrácia útvesztőjében. Így aztán zökkenőmentesen sikerül kiléptetni magunkat Indiából, ami egyedül is sikerült volna, csak kicsit tovább tartott volna, mire azt is megtaláljuk, melyik bódében van az indiai pecsétek őrzője. Pontosabban melyik előtt kell várni, hogy visszajöjjen. Dombra fel, hídon át izzad a riksás, mi meg melázunk, hogy akkor most hol vagyunk: itt, vagy már ott. Az biztos, hogy amikor kiharancsol a hintónkból, akkor az már az ott. Remek, de mi hivatalosan is szeretnénk megérkezni Nepálba, azt vajon hol kell? Ezt már nem tudja. Muszáj kicsit visszaballagni egy, még az indiainál is jelentéktelenebb épületig, hogy kitölthessük a papír fecnit mindazokkal az adatokkal, amelyeket ők is kimásolnak az útleveleinkből, mielőtt beleütnék, hogy na, most bejöttetek.

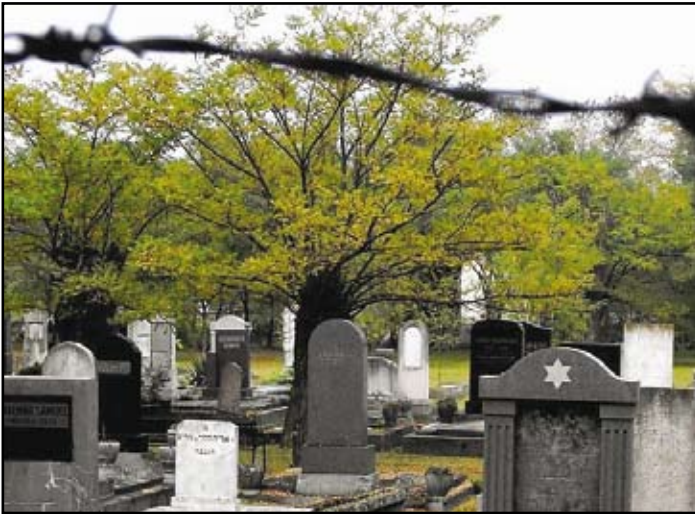
És van olyan is, hogy okosak is vagyunk, szépek, de még felkészültek is, mégsem úszuk meg, hogy levegyék a sápot. Mint például a kambodzsai határ előtt, ahol a semmi közepén, de még jócskán a határ előtt megáll a buszunk, hogy akkor itt van a vízum beszer-

zésének ajánlott helyszíne. Némi felárért egy szabadnapos határőr (aki táskájában felejtette a bélyegzőt) mindenkinek beüti a vízumot. Természetesen minimális felárért, ami direkt nekünk jó, hiszen így a határon, innen húsz kilométerre már ezzel se kell vesződni épp annyi ideig, ameddig itt tart. Persze nem kötelező itt megvenni a vízumot, de ajánlott. Szóval fizetünk, mert ajánlott. Ami még ajánlott: az önsorsrontás elkerülése. Hiszen mibe telik odatelefonálni a kollégáknak, hogy van itt az a két magyar, aki nem jó fej, nem barátságos Kambodzsa népével és annak egyenruhás képviselőivel. Volt már olyan turista, aki ragaszkodott a határon fele áron vásárolható vízumhoz. Olvastuk a történetet korábban. Természetesen nem volt semmilyen atrocitás, hiszen civilizált emberek vannak itt is, csak hát jelezték, hogy a vízumhoz beadott fotója nem jó, ajjaj. Visszamehet a városba másikért, bár nyilván az is rossz lesz. Vagy itt helyben elkészítenek egy hivatalosat, azonnal. Nem kérdéses, hogy mit választott a már nem annyira önértékes turista. Beültették szépen egy szobában egy székre, a kolléga fontoskodott egy sort egy fényképezővel, majd a szomszéd szobából valaki azt mondta: klikk! Majd néhány másodperccel később azt, hogy akkor ez tíz dollár lesz.

Úgy tűnik, hogy fárasztó hátizsákkal utazni? Az. Ezért is nem hívjuk nyaralásnak. Ha az ember látni akarja a világot, ne mazsolázza ki a látványosságokat, inkább próbálja meg élvezni azokat a részeket is, amelyek nem szerepelnek az utazási irodák programjában. Amikor az utazó hazaér, úgysem arról mesél, hogy milyen volt, mondjuk, az Eiffel-torony, hanem azokról a dolgokról, amelyek addig történtek vele, amíg odaért.

A halott temető

■ Akáccokkal és gazzal benőtt sírkert... Arra biciklizem nap mint nap, a poros, gödrös úton, a régi zsidó temető mellett. Emlékezni próbálok, de nem nagyon van kire.

Mégis: eszembe jut a vak öregasszony, akihez nagyanyám és nagyapám járt jó harminc évvel ezelőtt. A zsidó néni, mindig fekete ruhában, ahogy fehér botjával tapogatózva jön-megy a házban. A kertben kapálgat nagyapám, Mama odabent tesz-vesz. Nem tudni, honnan ismerik a nénit, valahonnan a – számomra legalábbis – ködbe vesző régmúltból.

A zsidó néni, aki vak. Ezért aztán segítünk neki. Én nem látom rajta, hogy zsidó lenne; egy fekete ruhás öregasszony, fehér bottal: ezt látom csupán.

A kapu mellett húzós csengő, a szobában horgolt terítő a kisasztalon, rajta művirág, mellette üveg nélküli vekker.

– Hogy ki tudja tapogatni az időt! – mondja nagyanyám.

Kitapogatni az időt... Azt kellene, kitapogatni, megkeresni óvatos, matató ujjakkal, hogy most mennyi. Eszembe jut nagyanyám régi, nehéz porcelán tányérja, amit féltve őrzött.

– A naccságától kaptam – meséli –, ott szögálgattam. Tizenkét éves voltam, amikor elküldtek hozzájuk, a naccságához meg az úrhoz. Nagyon szerettek, ezt ők adták ajándékba. De aztán elvitték őket...

Ezt nem értettem. „Elvitték őket a gázba, meg másokat is. Mindenkit.”

Évek teltek el, amíg a szavak számomra is alakot öltöttek, évek, amíg felfogtam: vannak olyan borzalmak ezen a világon, amit nem lehet igazán megérteni. Átélni, azt lehet, beszélni róla, írni róla: talán, de megérteni: soha.

Elvitték őket, de itt maradtak a halottaik. Erről beszél a temető, az akácfaikkal és gazzal benőtt, halott temető.

Emlékszem, bátyámmal énekeljük: do-re-mifá-szó-lá-ti-dó, sza-lon-nát-esz-ik a zsi-dó. Nagyapám ránk szól, olyan keményen, ahogy soha azelőtt:

– Ezt ne!

Nem értettem akkor, a keménységet sem, meg hogy miért baj, hiszen pont kijön a szótagszám, és különben is... A zsidók szalonnát esznek, na és?

Kitapogatni az időt,

az időt, ami lopva jött el, amit az se látott meg, aki ott élt benne, ami talán néhány ártatlan rím-mel kezdődött, aztán folytatódott a lassú ellehetetlenítéssel, a vagyonekobjázzal, a sárga csillagokkal, majd végül jött a gáz.

Állok, némán állok a sírkövek között a halott temetőben, szemem előtt filmekben látott képek peregnek, képek a lágerrekről, a sovány, rémült vagy apatikus emberekről, azokról, akik otthagytak mindent... Még a halottaikat is, akik itt fekszenek most, az akáccokkal és gazzal benőtt temetőben, és segítenek nekem kitapogatni az időt...

Segítenek megérteni, hogy mennyien voltak itt, ebben a kisvárosban is, itt éltek, dolgoztak és kereskedtek, iskolába jártak és szerelmesek voltak, gyereket neveltek és ápolták az öregeiket. Az volt a bűnük, hogy zsidók voltak, Isten választott népe, a nép, aki nem eszik szalonnát, aki más, mint a többség, akiket ezért gyűlölni kell.

Itt maradt a temető, az akáccokkal és gazzal benőtt, itt maradtak a halottak, akik már nem ártnak senkinek, de nem is ismeri őket senki, mert akik visszajöhetnének ide, hogy egy-egy kavicsot tegyenek a sírra, azok nincsenek már sehol...

Eszembe jut a vicc, hogy hány zsidó fér el egy autóban: ezer, kettő elöl, kettő hátul és kilencszázkilencvenhat a hamutartóban... És örülök, hogy ezt nem hallotta nagyapám és nagyanyám, akik a vak öregasszony kertjében kapálgattak, és nem hallotta a vak öregasszony sem, aki valami csoda folytán hazakerült a lágerből, mert semmi vicces nincs abban, hogy a naccsága meg az úr meg a vak öregasszony szülei ott vannak a hamutartóban...

– Ezt ne! – újra a nagyapám hangját halom

Nagyanyám negyvenötben harminchét éves volt; Ilonka, az anyám, tizenhat, a naccsága és az úr már idős emberek, akikről szép emlékeket őrzött nagyanyám, a Katóka, akinek ajándékoztak egy nagy, nehéz porcelán tányért, amikor férjhez ment nagyapámhoz...

Aztán nagyapám hazavergődött a frontról, beszélt talán arról is, amit ott látott, de többnyire inkább hallgatott, mert éppen elég volt a borzalom otthon is. Élni kellett valahogy tovább, élni és túlélni, elfogadni azt, amit az idő hozott, aztán elmesélni az unokáknak, hogy volt egy naccsága és egy úr, akik adtak egy szép tányért, de jött a gáz.

A temető kapuján felirat: „A sírkövek között járkálni életveszélyes, mert bármikor kidőlhetnek!”

Mégis itt járkálok, és valóban, ez életveszélyes, látni a halott temetőt az elfelejtett halottakkal, a halott temetőt azokkal, akik túléltek az életet, a mohos, többnyire olvashatatlan sírfeliratokat: mindez veszélyes az életre, ez maga a halál.

A sírok közt most feltűnik egy fekete ruhás öregasszony, fehér bottal. Lassan jár, keresi a halottait a halottak között, és nincs itt egy angyal sem, aki mondhatná neki: „Miért kerestek a halottak között az élő?” Mert itt tényleg halott mindenki és minden.

A vekkerre visszakerült az üveg, az öregasszony matató ujjai fáradtan lecsúsznak róla, nem érintheti meg a mutatókat a számlap előtt, az időt már nem tudja kitapogatni ő sem.

Nagyapám és nagyanyám is elmentek rég, magukkal vitték mindazt, amit egyébként sem tudtak soha igazán elmondani. De itt maradt a temető, az akáccokkal és gazzal benőtt, az életveszélyes sírköveivel, a kopott feliratokkal; itt maradt, és én örülök neki, hogy nekem mégis mutatott valamit, hálás vagyok az embereknek, akik faragták ezeket a köveket, hogy bár hamuvá lettek, de itt hagytak valamit, amire ránézhetünk, ami itt maradt nekünk, és segít kitapogatni az időt...

Kárpáti Jonatán

„Európában vagyok otthon, de a hazám Magyarország”

Bemutatjuk Kovács Károlyt, azaz Európai Vízügyi Szövetség /EWA/ elnökét

■ *Bajáról számos tudomány és szakterület kiválóságai indultak. Vízügyi területen különösen sokan futottak be szép karriert, hiszen városunkban ezen szakterület szakközépiskolai és felsőfokú képzése is zajlik. KOVÁCS KÁROLY Bajáról indulva egészen messzire, az Európai Vízügyi Szövetség elnöki székébe emelkedett, ma a Magyar Arany Érdemkereszt kitüntetés birtokosa, szakterületének elismert kutatója. Pályáját dióhéjban SZENTJÓBI SZABÓ TIBOR mutatja be a szakemberrel készített távinterjú alapján. Ezzel egyúttal tisztelgünk a minden évben novemberben ünnepelt hidrológus szilveszter előtt is.*

– Mohácson születtem 1961. július 5-én. Kölkedén jártam általános iskolába. Kitűnő-höz közeli eredménnyel tanultam. Iskolán kívül sokat barangoltam barátaimmal a Dunaparton, gátakon, csatornák-holtágak mentén. Már akkor lekötötte figyelmemet a víz mozgása. Fizikaórára is innen hoztam példákat. Láttam, hogyan épít a víz, és hogyan képes rombolni. Elhatároztam, hogy a bajai Tóth Kálmán Gimnázium és Vízügyi Szakközépiskola vízügyi osztályába jelentkezem továbbtanulni. Általános iskolai osztályfőnököm a pécsi Zipernowsky Károly Szakközépiskolát javasolta, de én kitarítottam döntésem mellett.

– *Szüleid hogyan követték szárnybontogatásodat?*

– Kétkezi dolgozók voltak, mezőgazdasági termelősövetkezetben és erdőgazdaságban dolgoztak. Természetközeli, de nem könnyű munkát végeztek. Megértették az érdeklődésem irányát. Egyszerűen gondolkodtak a generációváltásról: támogatták tanulásomat. 1975 – 1979-ig voltam a Tóth Kálmán Vízügyi Szakközépiskola tanulója. Szüleimnek aggódtak amiatt, hol fogok lakni, de általános iskolai eredményeim és osztályfőnököm jellemzése alapján a *Czikk Ferenc* igazgató úr által vezetett kollégiumban kaptam helyet. Több

hasonló sorsú diáktársam segített a beilleszkedésben. Kezdetben sem éreztem magam magányosnak. Jólesett a felsőbb éves kollégistáktól kapott segítség, patronálás is.

Előbb lettem tehát kollégista, mint középiskolás. Szimpatikus diákönkormányzat dolgozott a diákotthonban. Szervezésüknek köszönhetően a 20 fős szobákban tanári ügyelet nélkül is hatékony tanulás folyt. A fegyelmező és szorgalomserkentő motivációt is ők dolgozták ki a kollégisták javaslata alapján. Együtt dolgoztuk ki a kollégiumi élet belső szabályzatát (szint-besorolás, rend szabályai, hazautazások, kimenők stb.) A közösség minden évben új kollégistákkal frissült. Igyekeztünk a jó hagyományokat velük is megismertetni.

Szabadidőmben itt is a vízhez kötődő területeket, építményeket látogattam először. Az iskola életem meghatározó időszaka lett. Fantasztikus intézmény volt, pezsgő és komoly élettal, történelmet, hagyományt sugárzó falakkal, dinamikus tanári karral, művelt osztályfőnökkel, s a testületben egy tiszta beszédű matektanárral, aki még igazgatott is. Segítségükkel szellemileg és fizikailag rendezett személyiségekké fejlődünk. A kollégium segített abban is, hogy

osztálytársaimmal hamar baráti kapcsolatba kerültem. A világra nyitás első élményét az iskolában tanuló algériai és zimbabwei diákokkal való barátság útján szereztem.

– *Könnyen tanultál, főképpen a szakmai tárgyakban mélyedtél el. Vidám személyiség voltál, sajátos humorral. A tanulmányok előrehaladtával az általános műveltségben is tájékozottá váltál. Így lettél művelt szakember. Beszélj szellemi gyarapodásodról!*

– Az iskola hatása számomra nem fejeződött be a tanteremben. Megértettük, hogy a szellemet, értelmet azután is pallérozni kell. Jó eredménnyel tanultam. Az országos vízügyi tanulmányi verseny döntőjében díjazott lettem. Érettségi után a Szentpéteryvári Egyetemre és a Budapesti Műszaki Egyetemre is felvettek. Az előbbin tanultam tovább 1980 – 1985 között, ahol vízépítő mérnöki diplomát szereztem. 1991 – 1993 között a Budapesti Műszaki Egyetemen mérnök-közgazdászként végeztem. Középiskolában nem vettük komolyan a nyelvtanulást, de ahogy kinyílt előttem a világ, egyre értékesebb lett számomra a nyelvismeret. Szakmai tanulásom és munkám mellett megtanultam oroszul, angolul, németül, franciául. Ezzel kapcsolatteremtő és szakmai ismereteim bővítési lehetőségei megnöttek.

– *Tagja vagy a Magyar Mérnöki Kamarának. Számos tanulmányod jelent meg, rendszeresen oktatsz egyetemeken, előadtál a bajai Eötvös József Főiskolán is. Hogyan vezetett tovább az utad az Európai Vízügyi Szövetség elnökségéig?*

– Első munkahelyem a Fővárosi Csatornázási Művek volt, ahol fejlesztő mérnökként dolgoztam. Ezt követően osztályvezető voltam a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumban. Majd ügyvezető igazgatója, később társtulajdonosa voltam a Purator Hungaria Környezetvédelmi Kft és Purator CEE Befektetési Kft-nek. Jelenleg többségi tulajdonosként irányítok egy több országra kiterjedő cégcsoportot, és elnöke vagyok a Magyar Vízipari Klaszternek, melynek fő küldetése a hazai vízipari készségek nemzetközi piacra juttatása. Ennek keretében számos ázsiai országban valósítunk meg víz- és szennyvíztisztító, ellátó létesítményeket. Ennek keretében kapcsolódtam be az Eurázsiai Vizes Együttműködésbe is (ASEM Water), melyen belül az Akadémiai és Tudományos Bizottság alelnöke is vagyok.

– Nevedhez számos környezetvédelmi technológiai fejlesztés és szabadalom is fűződik. Több mint száz település ivó- ipari- szennyvíz- közsatorna rendszerének tervezését, építését vezetted. Készítettél fajlagosköltség-kalkulációs eljárást, nemzetközi dinamikus költségelemzési útmutatót. Gondolom, ez a vázolt tevékenység vezette az elnökséget.

– 1998 óta képviselem a Magyar Víz- és Szennyvíztechnikai Szövetséget (melynek szintén az elnöke vagyok) az EWA-

ban. 2011-óta elnökségi tagként dolgoztam, 2013-tól alelnök voltam. Az EWA /a teljes vízipari szektort magába tömörítő közösség/ tiranai ülésén 2015-ben választott elnökké. Feladataimmal kapcsolatban elmondhatom, hogy nem szeretek ajtóstul rontani a házba. Tiszteletben tartom a folytatható feladatokat, s ehhez illesztem a fejlődést segítő újakat. Néhányat megemlítek ezek közül: a víz jelen és jövőbeli értékének növekedése. A vízszolgáltatás árányainak vizsgálata. A környezeti infrastruktúra vé-

delme. A megfizethető fenntarthatóság biztosítása, fejlesztése. A szakmai szolgáltatás tudományos és szakmapolitikai háttérének biztosítása, erősítése. A civil szervezetek és szakmai szolgáltatók nézetazonosító párbeszéde. A magyar és európai nézetek megvitatása, összehangolása, s a döntések előkészítése. Megoldás keresése a környezeti, a klíma- és gazdasági változásokra. A magyar vízügyi ágazat nemzetközi elismertetése.

– *A szabadidő mennyire része életednek?*

– Most a Corvinus Egyetem doktori iskoláján készítem a szakdolgozatomat. Érdekel és művelem a hegyi kerékpározást. Járom nagy folyóink forrásvidékét, kedvelem a tengeri vitorlázást, amiben egyébként országos bajnok vagyok. A családomról annyit érdemes tudni, hogy a feleségem pszichológia mesterszakon végez, két lányunk külföldön tanul, illetve dolgozik.

– *Hol érzed Magad otthon?*

– Ludas Matyi nem mozdult ki falujából. Én sok nagyvárosban megfordultam, sőt az Európán túli világ is megnyílt előttem. A bajai élmények és értékek közvetlenül élnek bennem, mert ott kaptam életemhez útravalót. Európában otthon vagyok. Szívet nem cseréltem, tehát a hazám továbbra is Magyarország.

Dr. Szentjóni Szabó Tibor

Könyvajánló

Mária-enciklopédia

Kalocsa, 1950 Forráskiadvány és adattár

■ A fenti című könyv megjelenéséről 2016. július elején jelent meg rövid híradás a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár internetes oldalán, folyóiratunk októberi számában pedig hírt a bajai Páduai Szent Antal Egyházközség 2016. október 21. estjére meghirdetett, az Oratórium Esték keretében tartandó könyvbemutatójáról. A rendezvényen Schindler Mátyás plébános bevezetője után a kiadványt dr. Lakatos Andor levéltár-igazgató a szerkesztő szemével ismertette, Lakatos Adél, az Érseki Kincstár vezetője a művészettörténeti vonatkozásokról szolt, mellettük Kothencz Kelemen néprajzkutató-muzeológus (Türr István Múzeum, Baja) a könyv érdekességeiről beszélt.

A világegyházban megnyilvánult Mária-tisztelet nyomán „... az 1950-51-es években két nagyobb szabású adatgyűjtés történt a Kalocsai Főegyházmegyében, melyek eredményeit publikálni szerették volna, de a politikai változások miatt az egybegyűlt akták és kéziratok végül a »fiókban maradtak«. A Má-

ria-enciklopédiával kapcsolatos adatgyűjtés nemzetközi kezdeményezésre történt, és ezzel párhuzamosan, a korábbi helyi hagyományoknak megfelelően készült az egyházmegye szervezetét bemutató sematizmus kézírata is.” – olvashatjuk a kiadvány bevezetőjében. Grósz József érsek 1950. december 4-én keltezett körlevelében hirdette meg a plébániái adatgyűjtéseket. A hamarosan beérkező, az egyházmegye mintegy 80 %-ából visszaérkezett jelentések egy része ugyan kiegészítést igényelt, ennek ellenére az illetékesek az összegyűlt anyagot megfelelőnek tartották. A már említett sematizmus kéziratát dr. Gyetvai Péter irodaigazgató a rá jellemző alapossággal és a korábbi, 1942-es hasonló tematikájú kiadvány szerkesztésének szellemében állította össze. Emellett nyilván figyelemmel kísérte a Mária-enciklopédiával kapcsolatos gyűjtést is, így az utókor megítélése szerint leginkább neki köszönhető a napjainkra már jelentős forrásértékkel bíró anyagok fennmaradása.

A bevezető után a korabeli beosztás szerinti Főszékesegyházi, a Bajai és a Tiszai Főesperesség kerületeinek ismertetése következik, plébániák-lelkészségek szerinti tagolásban. Egy-egy közölt egység a sematizmusokra jellemző visszatekintéssel, bemutatással és statisztikai adatokkal kezdődik, majd a Mária-enciklopédiához szánt jelentéssel zárul: mindezek szükség szerinti lábjegyzetekkel egészülnek ki, és a leírtakat a szakrális tisztelet objektumairól készült fotók teszik szemléletessé. A fejezet a történeti adatok közlése szempontjából a kiadvány legfontosabb része. A végén közölt, színes és nagyméretű képanyag-válogatás részleteiben is jól kivehető dokumentálása a feldolgozott kerületek legfontosabb-legszébb és érdeklődésre leginkább számot tartó egyházi emlékeinek.

A segédletek fejezetben közölt Mária-naptár a szükséges kiegészítő információkkal az egyházi év Mária-ünnepeit sorolja fel, amelyek színes képei a kultuszhoz kapcsolódó ábrázolások jó példái. A következő terjedelmes egység kitűnő minőségű fotókkal illusztráltan művészettörténeti szempontból mutatja be és elemzi a Kalocsai Főegyház-megye már említett főesperességeinek Szűz Mária kultuszához kapcsolódó egyházművészeti emlékeit.

A témához tartozó értékes adalékként került be a szakrális emlékek készítőinek szakmai munkássága. A folytatásban megfelelő részletességgel megírt képjegyzék, a Főegyház-megyéhez kapcsolódó és Szűz Máriával kapcsolatos munkák bibliográfiai adatai, a rövidítések feloldása és a mutatók következnek.

A könyv létrejöttéhez hozzájárultak: dr. Lakatos Andor (szerkesztés és egyebek), Lakatos Adél (a művészettörténeti áttekintést írta és a képanyagot válogatta), Horváth Zoltán (nyomdai előkészítés, fotózás, képszerkesztés, illusztráció), Nagy Erik (fotózás, képszerkesztés), Csongrádi Gabriella (mutatók készítése), Grócz Zita és Matula Imre (Mária-bibliográfia összeállítása).

A Kalocsai Főegyház-megyei Gyűjtemények kiadványai 11. köteteként megjelent könyv beszerezhető a Kalocsai Főegyház-megyei Levéltárban (6300 Kalocsa, Szentháromság tér 1. Telefon: 00-36-78/467-363).

Lakatos Andor (szerk.): Mária-enciklopédia, Kalocsa, 1950. Forráskiadvány és adattár. Kalocsa 2015-2016. 456 oldal

Nebojszki László

Az emlékezés mesekönyve

■ Vajon mennyiben örizzük magunkban azokat a meséket, amelyeket szüleink, nagyszüleink olvastak nekünk gyermekkorunkban? Vajon mennyire járultak hozzá személyiségfejlődésünkhöz, mennyire váltak a mesékben megjelenített erkölcsi értékek egyéniségünk részévé? És ha másfajta hősök példáját állítják elénk gyermekkorunkban, mi is másfelé fejlődünk? Többek között ezek a kérdések jártak a fejemben az alábbi mesekönyv olvasása közben.

Napjainkban már egyáltalán nem számít kivételesnek, ha arról olvasunk, hogy magyarországi gyökerekkel nem is rendelkező német állampolgárok tartósan hazánkban telepednek meg. Soraiukba tartozik az Alsó-Rajna-vidékről származó, otthonául Csátalját választó *Katharina Kraemer* is, aki az írói munkásságához szükséges alkotói nyugalmat a külsőségeiben sváb

család nagy mesemondója lehetett, ám az általa költött, egyszerű rajzokkal illusztrált mesék mindeddig egy szekrény mélyén lapultak. A sors – pontosabban a szerző – most igazságot szolgáltat ezeknek a régi világokat idéző történeteknek, amikor a négy megmentett mesét közreadja, és két saját, stílusában ezektől nem messze álló művét csatolja hozzájuk.

Ezek az egyszerű történetek persze nem eredetiek abban az értelemben, hogy nem nyitnak meg eddig nem ismert világokat; halandó hőseik mellett a német és nemzetközi meseirodalomból jól ismert tündérek, törpék, elvarázsolt hercegek és hercegnisszonyok lépnek az olvasó elé, a helyszínek pedig a romantika korának kedvelt színterei: rejtélyes tópart, különös kastélyok, sűrű erdők. Találkozunk a nemzetközi meseirodalom némely ismert vándormo-

tyumával (pl. áruhában vadászó király) is, de ennek ellenére sem beszélhetünk plágiumról, sokkal inkább az olvasmányélmények hatásáról. Hangulatukban ezek a mesék a 19. században gyűjtött német népmeséket idézik, de szerencsére azoknak a mai olvasó számára megmagyarázhatatlan kegyetlensége nélkül. Érdekes egyébként megfigyelni, hogy a meséknek nincs is gonosz szereplője; ha nehezíti is valami varázslat, bűbáj a főhősök sorsát, a tisztességes emberek mindig elnyerik a jutalmukat. A két saját mese valamivel nagyobb terjedelmű, mint a nagymamától „örökölt” történetek, ebben a szerző finom humorát is meg tudja csillogtatni. Mindegyik meséhez tartozik egy rajz; *Helga Sadowski* izléses munkái a gyermekrajzok világát idézik.

S hogy kinek ajánlható egy német nyelvű mesekönyvecske? Elsősorban a német nyelvvel ismerkedő fiataloknak (és szülei-eknek), mert ezek a „régimódi” történetek szerencsére nagyon is mai nyelven szólalnak meg, nincsenek tele a német nyelvtől amúgy nem idegen bonyolult mondat szerkezetekkel és a csak bennfentesek számára érthető utalásokkal. Szimbólumrendszerét viszonylag könnyű megérteni, így sokak számára élvezetes olvasmány lehet. Ha a mű tervezett magyar fordítása is elkészül időben, akkor akár nyelvtanulási célokra is használható. (*Katharina Kraemer: Oma Marthas Märchenbuch. 100 Jahre „Es war einmal...” Books on Demand, Norderstedt, 2016. Megrendelhető a szerző címén: 6523 Csátalja, Rákóczi u. 26.*)

Mayer János

Szókimondó szövegek – minőségi malackodás

Korhatáros meseváros. A TabulArt Szobaszínház bemutatója

■ Baja színházi élete új színfolttal gazdagodott, hiszen a Bajai Fiatalok Színházának egyik rendezője, *Tóth-Kiss Hajni* megvalósította régi álmát, és Flórián utcai házuk egy helyiségéből kb. 40 fő befogadására alkalmas szobaszínházat alakított ki. Az izléseken berendezett „szoba” kiválóan alkalmas lehet kamaradarabok, a közönség bevonásával működő, interaktív performanszok, irodalmi estek vagy éppen a szélesebb közönség számára nehezebben befogadható, ezért kisebb publikumot vonzó előadások megtartására is. Ebben a közegben az előadók és nézők között egészen sajátos kontaktus alakulhat ki, hiszen a játsszók minden rezdülését közelről lehet látni, de persze minden nézőtéri reakció vagy éppen rendbontás is érzékelhető a színpadról. (Ilyesemből éppen erre az előadásra is jutott: bármennyire formabontó is egy előadás, számomra legalábbis szokatlan, hogy nézők – az első sorban! – vidáman borozgassanak, miközben a műsor zajlik.)

A TabulArt persze az előadással is méltó volt a nevéhez, hiszen az est – itt Baján legalábbis – sok szempontból tabukat döntött le. S ha azt várjuk egy-egy színházi produkcióról, hogy provokáljon, érzelmi hatást váltson ki, akkor ezt sikerült elérni, hiszen az egyébként teljesen megtelt teremben a nézői reakciók gyökeresen eltérőek voltak: a harsány hahotázástól a szemöldök-összeráncolásig, a mesterségesen megőrzött pókerarctól a finom mosolygásig terjedt az érzelmek skálája. Persze nem véletlen ez: ha színpadon testiségről, szexualitásról esik szó, vagy épp az aktuális darab szövegében a „magas” irodalmi szöveg mellett trágárságokkal is találkozunk, az mindig ellentmondásos reakciókat vált ki, még ha a mai néző nem is olyan prüd már, mint a korábbi generációk voltak. Az irodalomban jártasabbak persze tudják, hogy líránk legnagyobbjai is írtak erotikus, olykor már-már az obszcenitás határait súroló vagy éppen pajzán-játékos verseket, csak ép-

pen ezekről az iskolai oktatásban – érthető módon – alig esik szó. Ebben a műsorban viszont épp az volt a vezérelv, hogy ezeket a szókimondó műveket állítsák a középpontba. (Hogy a téma önmagában érdemes-e erre, arról lehet vitatkozni, mindenesetre az érdeklődés megvolt rá.)

A *Korhatáros meseváros* azonban a látszat ellenére nem pusztán malackodások és trágárságok gyűjteménye (bár „csúnya” szavak szép számmal elhangzanak benne), mert az itt előadott művek egy részéből az is kiderül, hogy ezt a műfajt is lehet zseniálisan művelni. *Petőfi* „anyázós” verse (*Mit nem beszél az német...*) talán nem tartozik az életmű legmaradandóbb darabjai közé, de például *Janus Pannonius* két verse trágárságai mellett is tökéletesen tartja az antik metrumokat, és játszik rá némely ókori költőelőd (*Martialis*, *Propertius*) stílusfogásaira. Nagyokat lehet nevetni a *Toldi estéjének* pornografikus paródiáján is, de nem csak a tartalom miatt, hanem azért is, mert az egyébként közismerten visszafogott *Arany* stílusát az ismeretlen szerző rendkívül hitelesen imitálja. Persze az előadott versek nem voltak egészen egy súlycsoportban, hiszen van közöttük alkalmi stílusgyakorlat (pl. *Kosztolányi Karinthynak* írt „episztolája”), hosszasan érlelt, a felszínis tartalom messze túlmutató költemény (pl. *Kiss Judit Ágnes* verse a szexuális élményre vágyakozó nőkről), a fennkölt stílus jegyeinek mesteri alkalmazása alantas tárgyra (pl. *Csokonai* ódája az árnyékszékhez), de hirtelen felindulásból elkövetett munka is. Amint a nevekből látszik, az előadás szépen átfelvi a magyar költészet évszázadait a 15. századtól *Petri Györgyig* vagy *Turczi Istvánig*, mintegy bizonyítva azt is, hogy a szavakkal történő huncutkodás egyáltalán nem csak a 20-21. században nyert létjogosultságot. Az egyes versek közötti átvezetéseket *Lackfi János Milyenek a magyarok?* könyveiből ismert passzusok jelentették; igaz, ezek minden játékoságukkal és kétértelműségükkel együtt is jóval visszafogottabbak a többi szövegnél.

Az előadásnak ezen túl az is keretet adott, hogy a játsszók (*Sipos Katalin*, *Kiss Ágnes*, *Farády László*, *Ottmár Attila*

és *Balogh Illés*) reagáltak is egymásra, mintegy ugratva egymást, hiszen mindegyikük a néplélek egy aspektusát testesítette meg a színpadon. Nem mindegyikük egyforma jó szavaló/ felolvasó, de nagyrészt sikerült megtalálni az egyes emberekhez leginkább illő műveket. Ha mindenképp ki kell emelni valakit, akkor Ottmár Attila hatásos testbeszéddel és mimikával is erősített Csokonai-performansza és Kiss Ágnes Toldi-paródiája volt a legmeggyőzőbb. (Ez utóbbit nevetés nélkül kibírni önmagában sem kevés, viszont emlékezetessé az tette, hogy egyszerre volt fennkölt és közönséges.) Ez az előadásmód számos „spontán” geg beépítésére is lehetőséget teremtett, sőt még egy születésnap köszöntő is a műsor részévé vált. (Az ebből az alkalomból ajándékba adott óvszer a témához illet ugyan, de annyira eredeti poénnak nem mondanám.) Egy másik apró kritika talán annak szól, hogy az előadás végére jobb lett volna valamelyik ütősebb művet hagyni, mert bár a furcsa magyar helynevekkel való játszadozás érdekes, de annyira mély nyomot nem hagy a nézőben, mit némely korábban elhangzott alkotás.

Az előadás mindenképp jó bemutatkozása volt egy új színházi formának, amely – bár ezen előadás tematikájának ismeretében talán nem helyénvaló a fogalmazás – szűz közönségrétegek megnyerésére is alkalmas lehet. (Most is sok, a helyi színházi előadásokon eddig nem látott arcot lehetett felfedezni.) Persze némi nyitottság kell ahhoz, hogy az előadást valóban élvezni tudjuk; aki viszont képes a szövegek mélységére is figyelni, az tudja, hogy nem csak botránykeltésről, polgárpukkasztásról van szó – különösen, hogy a szókimondó beszéd a hétköznapi életben egyáltalán nem olyan ritka. Az persze nem lenne jó, ha a szobaszínházat csak ez alapján könyvelnék el, de nyilván újabb produkcióik komolyabb arcukat is megmutatják. Érdemes lesz odafigyelni rájuk – és nem csak az „altáji” humor miatt.

Mayer János

Szilágysági magyarok között töltött napok

Beszámoló a XXIV. Báthory-napok rendezvénysorozatáról

(Szilágysomlyó, 2016. szeptember 23-25.)

S

■ Kiváló orvoskollégám, dr. Széman Péter, a Magyar Egészségügyi Társaság (MET) területi elnöke, egyúttal a Báthory István Alapítvány (BIA) elnöke 2001 és 2012 között három alkalommal is járt Felsőszentivánon. Mindannyiszor a Kárpát-medence más térségeiből, esetenként pedig a nyugati és tengerentúli régiókból összesereglett orvos-egészségügyiek részvételével megvalósult MET-rendezvényen vett részt, és napokat töltött községemben. Viszont meghívásainak csak ez évben adódott lehetőségem eleget tenni. A rendezvényen „regisztrált” résztvevőként egyedül vettem ugyan részt, ám mégsem társtalanul. A magántulajdonban lévő kisbuszon 9 fő utazott a helyszínre *Kordé Istvánnak*, a kamionsofőrként korábban „világot-járt” helyi lakosnak köszönhetően: felesége, *Valika*, *Pataki Zsolt* és felesége, *Szabó Zsolt* és felesége, *Farkas Szilveszterné*, feleségem és jómagam. Szilágysomlyóra érkezésünket követően előbb szálláshelyünkön, a gyönyörű *Castle Inn*ben foglaltuk el szobáinkat, ahol a hotel magyar tulajdonosa is üdvözlésünkre sietett. Kisvártatva pedig az orvoskonferencia helyszínén, a *Ioan Ossian Iskolacsoport* dísztermében tartott nyitóceremónián már azon hatódtunk meg, hogy Széman dr. külön köszöntötte a „Felsőszentivánról érkezett csapatot”. (Utóbb arra is figyelt, hogy a szakmai előadások megkezdése előtt városnéző sétára engedje a csapatból turistáskodni jötteket). Az orvoskonferencia helyszíne évről évre ugyanaz. A bajai III. Béla Gimnázium méreteihez hasonló, egykor Rákóczi Ferenc nevét viselő utcában lévő épületegyüttes 100 éves, a Trianont megelőző években magyar nyelvű gimnáziumként fungált, ám az intézmény fennállásának 100 éve alatt 7-szer nevet

is, profilt is váltott! A XXIV. Báthory Napok szervezője az idén 25 éves alapítvány, a BIA volt, de támogatói között – többek mellett – a Magyar Kormány (Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkárság), az RMDSZ és a Magyar Egészségügyi Társaság is szerepelt. A 30 főt meghaladó szervezőbizottság munkáját dr. Széman Péter fogta össze. A Napok programját – azon belül a XXIII. Orvostovábbképző programját is – tartalmazó, 28 oldalas kiadvány színes, külső borítójának előoldalát a krakkói székesegyház (Báthory István sírhelye) homlokzata díszíti, hátoldalán Báthory halálának helye (Grodno), valamint Báthory István képe látható. Dr. Széman Péter és lánya, *Széman Emese Rózsa* a Szilágysomlyón született, erdélyi fejedelemmé, majd lengyel királlyá lett történelmi személyiség emlékezetének szentelte a kiadvány *Lengyel kapcsolatok a múltban és jelenben* c. bevezető írását, valamint *Egész életében első bölcs vala a bölcsök között... c. tanulmányát*.

A részletes program ismertetése meghaladná e beszámoló kereteit, így néhány emlékezetes előadás felidézésével az *Egészséges életmód – derűs öregkor* témakört tárgyaló orvoskonferenciáról számolok be, melynek magam is résztvevője voltam.

Prof. dr. Kellermayer Miklós, a MET elnöke *Hogyan kezdődött?* c. nyitóelőadását így indította: „Úgy 150 ezer évvel ezelőtt találkozott „Ős-Éva” és „Ős-Ádám” – valahol Afrikában; tőlük származik az összes ma élő ember. A legújabb genetikai vizsgálatok bizonyítják ezt. Ti. azt, hogy bizonyos X és Y mitokondriális kromoszómarszám a Földet ma benépesítő közel 7 és félmilliárd emberben jelen van, ugyanaz, csak azáltal lehetséges, hogy az a bizonyos, nemrég felfedezett kromoszómarszám, ember-vonulat hosszban, generációról generációra, egyedről egyedre, változatlanul öröklődik! Aztán „Ős-Éva” és „Ős-Ádám”, valamint utódainak földjéről, Afrikából „valamikor 70 000 évvel ezelőtt kezdődött” a más kontinensre – talán elsőként Ausztráliába – emberőseink

átjutása...” A továbbiakban a professzor áttekintést adott az ősközösségi társadalmakban egyeduralkodó és békés viszonyokat biztosító „egyistenhit” után fellépett, és a társadalmaknak bizonyos idő elteltével törvényszerű bukását előidéző „bálványimadás” időszakáról; azt követően a „megváltó Krisztus eljövételéről”, a krisztusi tanításoknak a társadalmakra gyakorolt jótékony hatásáról, az újra elérkezett „egyistenhitről” beszélt, végül a korunkban újra uralkodóvá vált „bálványimadást” ostromozva azzal zárta előadását, hogy korunk „modern tudománya” fékeveszett, az a krisztusi tanokkal ötvözve teremtheti meg a „lélek rendjét, amely maga a tudomány hatalma”!

Köteles Attila, a mosdósi Kiss Ferenc Református Idősek Otthona lelkésze *Időskor és spiritualitás* c. előadásában hangsúlyozta a digitális kor – virtuális kapcsolat effektust. Goethétől idézte: „Az öregkort nem megérni – elviselni művészet!” Táblán összegezte a korai öregedést siettető tényezőket. Részletezte időotthoni lelkészi ténykedéseit, majd egy székeley viccel nevette meg hallgatóságát: „*Hazajön a székeley Törökországból, dicséri a törököknél meglévő régi szokást, hogy a töröknek négy asszonya is van. Megszóal az asszony: Te csak hallgass! Te kereszténynek is gyenge vagy!*”

Dr. Észeházi Anikó docens – aki *prof. Frecska Ede* helyett tartotta meg *Az öregkori psziché* c. előadást – egyrészt a gyermekkori pszichotrauma korai öregedésben játszott szerepét hangsúlyozta, másrészt azt, hogy a korfüggő feledékenység nem leépülés, nem demencia-fokozat! Ismertette az „Alzheimer-patológiát”, beavatta hallgatóságát a kognitív tréning technikáiba, előadását pedig azzal zárta, hogy „A hosszú élethez az is kell, hogy megtaláljuk az igazit!”

Dr. Szutrély Péter Teréz – *egy nap a holnapért* – *egy alapítvány a végstádiumú daganatos betegek otthoni ápolásáért* c. előadásában azon szervezési tapasztalatokról és eredményekről számolt be, amelyet alapítvány keretében szerzett. Az alapítványt Keszthelyen Szi Albert hívta életre, miután felesége 1991-ben rosszindulatú daganatos betegségben elhunyt. Célként a daganatos betegek otthoni ápolását jelölte meg. Az előadó az alapítvány munkájában orvos-segítőként vállalt szerepet, miután a németországi Solingenből nyugdíjasként hazatelepült. Munkájukat havi klubfoglalkozások mellett eszközök beszerzésére, ill. azoknak otthoni használatra való kölcsönzésére fókuszálják.

Prof. dr. Bakó Gyula *Az időskori gyógyszeres terápia jellemzői és problematikája* c. előadásában ostromozta a korunkban világszerte jellemzővé vált „gyógyszeres polipragmáziát” (a gyakran a betegek követelésére bekövetkezett kritikátlan gyógyszerfelírást és gyógyszer-szedést). Szólt arról, hogy hétféle gyógyszer egyidejű szedése esetén 95%-kal nő a gyógyszer-mellékhatások miatti kórházba kerülés valószínűsége; ismertette a Forte-rendszerben „A”, „B”, „C”, ill. „D” kategóriába sorolt gyógyszer-csoportok jellemzőit, melyek közül az „A” csoportba soroltak az időskorúak számára ellenjavalltak, a „B” csoportba soroltak „magas kockázatúak”, és csupán a „D” csoportba tartozók (pl. vitaminok) alkalmazhatók biztonsággal.

Dr. Kiss László *Báthory István tízes golyóbisai – a Báthoryak és Erdély Decsy Samuel Osmanográfiájában* c. történelmi tárgyú előadásában ismertette hallgatóságával Decsy Sámuelnek, a XVIII-XIX. században élt, több történelmi munka szerzőjeként is nevet szerzett bölcsészeti- és orvosdoktorának munkásságát, majd azt, hogy egyik legnevezetesebb munkájában, az Osmanographiában milyen elismerően ír a harcsteren is a nemzeti ügyet védő, a haditechnikában is találemény Báthory Istvánról.

Beszterczey András, a budapesti Schweitzer Szeretetotthon református lelkésze *Az egyház szerepe az idősök gondozásában* címmel tartott előadást. Bevezetőül az emberek életkor szerinti csoportosításának sajátos meghatározásával – egy humoristától kölcsönözve a definíciót – csalt mosolyt hallgatói arcára, mondván: Az embernek 3 kora van: fiatal kor, felnőtt kor és a „de jól nézel ki”. Jézusnak az emberiség történetében játszott szerepére utalva hangsúlyozta, hogy a naplementét napfelkeltévé változtatta. A diakóniáról (szeretetszolgálatról) általában szólva elmondta, hogy Magyarországon a szociális ellátás ¼-e „egyházi”; azon belül a református szolgálatok napi gondozottjainak száma 38.000 (maga a szolgáltatás pedig teljes mértékben államilag támogatott).

Dr. Széman Péter *Mindenki orvosa – dr. Mártonfi István emlékezete* c. előadásában örömei katolikus, 1895-1966 között élt, orvoséveiben Szilágysomlyón szolgálatot teljesített elődjére emlékezett, aki előmenetele és közmegebecsülése alapján 1940-ben, Erdély visszafoglalása idején a helyi kórház igazgatói székében tudhatta magát, és ilyen minőségében megtagadta a románok igényét, hogy ürítse ki a kórházat. Miután a kórház összes orvosa elhagyta munkahelyét, egyedül maradt a 40 000 lakosú felvevő-területtel rendelkező gyógyintézetben. Belgyógyász léte elsőször egy „acut has”-ban szenvedő asszonyt operált meg (sikeresen!), majd újabb 300 kisebb-nagyobb műté-

tet végzett. Jótékony cselekedetei sorában „sok izraelita árvát is nevelt”. (Az előadást követően a résztvevők megkoszorúzták a szülőházának falába betonozott emléktábláját.)

Szabó T. Attila veszprémi egyetemi tanár *Idős-, öreg-, vén- és aggkor orvosi problémái Váradi Lencsés György (1535-1593) Egész orvosságról való könyv azaz Ars medica című könyvének tükrében* c. előadása után a MET-elnök Kellermayer professzor bevallotta, hogy eddig még a nevét sem hallotta az előadónak, pedig előadása akadémiai székfoglalóval is felérő volt. Válaszában a már nyugdíjas vegyantanár arról szólt, hogy „ráérős óráiban” kezdett orvostörténeti témákban kutakodni, és levéltári kutakodás eredményeit tartalmazó kéziratával vette a bátorságot, hogy a Báthory Napok orvosi rendezvényére előadással jelentkezzen. Arra pedig, hogy egyetemi tanárként mennyire nem az akadémiai tagság volt vágyai netovábbja, *Catót* idézte: „*Inkább azt kérdezzék meg az emberek a Forumon, miért nincs szobrom, mint azt, hogy miért van!*”

Az előadások sorát *Monspart Sarolta* zárta, aki *Mozgás mindhalálíg* c. mondandóját egy *Bernard Shaw*-idézetrel kezdte: „*Ne dühöngj, ha megöregedél, van, akinek nem sikerült!*”. Kiemelte, hogy a napjainkban 7 és félmilliárdra tehető Föld-lakó átlagéletkora csupán 28 év (!). Keményen kritizálta a multik és pénz hatalmát, a társadalmi egyenlőtlenségeket, arra is kitérve, hogy a szolgálóleányukká silányult média mekkora szerepet játszik életmódi szokásaink rossz irányba terelésében. Mozogjunk mindhalálíg! Ki a természetbe! – adta meg a jelszót. „A természet a világ legcsodálatosabb sportstadionja!” – fogalmazott. Hogy pedig hazánkban milyen drámai a helyzet, ezzel a zárómonddal döbentette meg hallgatóságát: „A II. világháború után (1949-ben) 608 ezer, 2009 elején 820 ezer volt a házastársát eltemetni kényszerült feleség!” Előadása elhangzását követően rögvést a tetek mezejére lépett, és pár perces tornát vezényelt le a teremben addig őt hallgatók körében.

Kellermayer professzor zárszavában nem szokványosnak, de igen tartalmasnak és tanulságosnak értékelte a XXIII. Szilágysomlyói Orvostovábbképző programját, ill. az azon elhangzott előadásokat.

Az orvoskonferencia mellett a XXIV. Báthory Napok programján szereplő számos egyéb rendezvény is vonzotta a városlakókat és közlebről-távolabbról érkezettek. Így az Anyanyelvi játékok kicsiknek és nagyoknak, Könyvturi/élőkönyvtár, Báthory Kupa (nemzetközi ifjúsági sakkfesztivál), Báthory István emlékerékpártúra, Ignác Rózsa-emlékiállítás, a Báthory István Könyvtár

Leghűségesebb Olvasója Díj átadása, a Szilágysági Magyarok Díszoklevele átadása, megemlékező Díszoklevél a Szilágysomlyói Apáca rendről, Pedagógus Szolgálati Emlékérmek átadása, könyvbemutató, Miklós Gyuri és a Gitárest Band koncertje, fogadás a Polgármesteri Hivatalban, ökumenikus istentisztelet a római katolikus plébániatemplomban, koszorúzás Báthory István mellszobránál, a Nyírbátori Koncert Fúvószenekar és a Bátor Mazsorett Csoport műsora, felvonulás a koszorúzás után Báthory István szobrától a várig, koncert a Báthory Várkertben. Közülük e sorok írójának csupán a szept. 24-i, szombat délutáni díjátadón és könyvbemutatón volt alkalma részt venni, ugyanis másnap a reggeli elfogyasztását követően Felsőszentivánnak vettük az irányt; hazafelé csupán Nagyszalontán időztünk, felkeresve Arany János emlékházat.

A közös ebédek és vacsorák személyes megismerkedésekre, baráti beszélgetésekre is alkalmat adtak, míg a szálláshelyünkön, a Castle Innben szombat délután napszürkületkor kezdődő lakodalomban a gyönyörű menyasszonynak magyar nyelven kívánhattunk életre szóló boldogságot. Kísérőim – köztük feleségem – péntek délután Szilágysomlyót gyalog járták körbe, a szombati nap javát pedig turistáskodással töltötték (többek közt a zsigói Wesselényi-kastély, annak arborétuma, illetve a Sárkánykert részleges bejárásával).

Számunkra felemelő élményt jelentettek a szórvány magyarság földjén, a szilágysági magyarok között töltött napok. Hogy pedig a napjainkban a lakosság már csak alig több mint 1/5 részben magyarok lakta város, Szilágysomlyó egykori nagy szülőttje (somlyai) Báthory István miként érezze a XXIV. Báthory Napok kapcsán, nem tudjuk. Talán hasonlóan, mint amikor 130 évvel ezelőtt, halálának „három százados évfordulóján” a 2016. évi „ünnepséghez szerkezetében hasonló eseménnyel” emlékeztek rá. A Szilágysomlyó lap tudósítása szerint *Gencsy Sándor* polgármester akkor így fogalmazott: „*Ha van földön túli lét – és én hiszek benne –, úgy ama ünnepélyek közt, amelyeket két ország népe a nagy király tiszteletére e napon ül, bizonyosan legjobban fog esni neki az, a mit szerény szülő városa rendezett!*”.

Péter Árpád dr.

Milassin Miklós püspök, Csávoly büszkesége

Milassin Benedek Miklós püspök

■ Közismert, hogy Csávolyon több mint háromszáz éve élnek békésen egymás mellett a katolikus magyarok, németek és a bunyevácok (a horvátok sajátos nyelvjárást beszélő etnikai csoportja).

A Csávolyon született püspök ősei az óházából, a mai Hercegovinából, a Buna folyó völgyéből a törökök általi üldözésük során, ferences rendi szerzetesek vezetésével kerültek hazánk területére. (A magyarországi bunyevácok származási helyéről más elméletek is vannak, e vitás kérdésekben nem tisztunk állást foglalni – a szerk.) A török megszállás során elnéptelenedett falu életében a 18. században új korszak kezdődött. A császári és királyi kamara 1726-ban hűsége jutalmaként Bács vármegye főispánjának adományozta Baja várost és környékét, közte Csávolyt is. Az új földesúr bérlője néhány bajai és az egykori Pandúr faluból származó bunyevác családot önhatalmúlag arra kényszerített, hogy ekéikkel a lakatlan pusztaságba telepedjenek. Szorgalmuknak köszönhetően a falu 1734-ben nyerte el mai alakját. Egy időközi pereskedés eredményeként az alapító okiratot már az új földesúr, zajezdai gróf *Patachich Gábor* kalocsai érsek adta át.

A falu első diplomásáról püspökké szentelésének 200. évfordulóján, 1996-ban is megemlékeztünk. Az 1958 óta létező Csávolyi Honismereti Baráti Kör kezdeményezésére a helyi Horvát Nemzetiségi Önkormányzattal közösen háromnyelvű emléktábla-avatással egybekötött községi emléknapot tartottunk. Ma is emlegetik, ahogy Csávolyon az alkalomhoz illő bunyevác-horvát nyelvű tamburazenés szentmisével kezdődött az

emlékezés, amelyet fra *Ivica Alilovity* bajai ferences atya celebrált. A bunyevác misén magyar és német nyelvű ima és evangéliumhirdetés is volt. A mise végén a püspökre (ugyancsak három nyelven) e sorok írója emlékezett. Vezetésével tisztelőinek egy kis csoportja a püspök székesfehérvári sírján a közelmúltban az emlékezés koszorúját helyezte el. Születésének 280. évfordulójáról idén emlékezünk meg.

A bunyevác püspök, aki oly sok szállal kötődött szűkebb pátriájához, így Baja városához is, *Milassin Bertalan* néven, 1736. május 1-jén született az abban az időben csak bunyevácok által lakott Csávolyon. Szülei *Milassin Péter* és *Páncsity Katalin*, jámbor katolikus földműves jobbágyok voltak. A Kapisztrán-provinciához tartozó *P. Bonaventura Basslich* ferences atya – aki ide járt káplánkodni – ismerte fel a fiú tehetségét, és gondoskodott későbbi iskoláztatásáról.

Milassin tanulmányait Baján folytatta, ahol németül is megtanult. Kecskeméti és szegedi iskolaéveiben sajátította el a magyar nyelvet. Ezt követően Pádua és Radna zárdáiban tanult tovább. 1756-ban Radnán nyert felvételt a „Kapisztrán sz. Ferencz” szerzetébe, ahol bölcsészetet tanult. A szegények rendjében ferences tonzúrájával együtt kapta a Miklós nevet. Teológiai tanulmányait a budai rendházban végezte. Paphiány miatt – tanulmányainak befejezése előtt – 24 éves korában 1760-ban áldozópappá szentelték. Első szentmiséjét az év pünkösdjén Baján, a Barátok templomában tartotta, Budán és környékén (Solymáron, Csepelen) kezdte el lelképásztori működését. Kitűnt az 1760-as pestisjárvány idején Buda egykori „rác” városrészében, a Tabánban végzett pasztorációjával. 1761-ben rendi előjárósága Firenzébe küldte tanulmányainak befejezésére. Hajóútjának végétével, Trieszt és Velence után gyalog zarándokolt Lorettóba, a B. Szűz kápolnába.

Milassin kiváló eredménnyel végezte firenzei tanulmányait, így 1764-1767-ig a Milánó melletti Lodiban működő ferences teológián filozófiatanítással bízták meg. (Lombardia akkor Ausztriához tartozott.) Olaszul, szerbül és latinul is megtanult, így összesen hét nyelven beszélt. Ennek és megnyerő egyéniségének köszönhetően 1767-ben tábori lelkésszé nevezték ki, de katonacsaládok hitoktatását is vállalta. 1781-ben már Bécsben egy löportorony felrobbanásakor tanúsított személyes bátorságával és segítőkészségével hívta fel magára

az esemény hírére odaérkező II. József császár figyelmét. Emberségéért 1782-ben „tábori fő pappá” – espressé – (superior castrensis) léptették elő. A török elleni háborúban (1787-1791) személyesen részt vevő II. József 1788-ban Milassint választotta tábori gyónatójának, aki jól ismerte a terepet, amit be is bizonyított. Egy váratlan török dunai átkelés kis híján a császár és kísérete bekerítéséhez vezetett, de a leleményes Milassin kivezette őket a veszedelemből, és megmentette életüket.

Míg a beteg császár visszatért Bécsbe, Milassin a táborban maradt, és részt vett Belgrád 1789. szeptember 12. és október 9. közötti ostromában. Ekkor az 53 éves szerzetes mögött már 24 év tábori lelkészi szolgálata állt. (Tábori főpapi idejéből a naplója hagyatékában máig fennmaradt.)

Tevékenységének jutalmául az uralkodó 1790. január 19-én kinevezte a megüresedett püspöki székbe. II. József hamarosan meghalt, így a kinevezést április 20-án már az utód, II. Lipót erősítette meg, és küldte el a Szentszék jóváhagyásával Rómába. VI. Pius pápának június 26-án kelt megerősítése után Milassint 1790. szeptember 8-án, Kisasszony napján a ferencesek budai templomában szentelték püspökké. A felszentelést *Kerticza Ferenc Máté* diakovári püspök *Fengler József* győri és *Kalatay Ferenc* nagyváradai püspök segédletével végezte. Székfoglalóját Fehérvárott október 11-én tartotta. 1791. március 7-i dátummal a püspököt nemesi rangra is emelték. Főpapi rangja révén 1790-1811 között az országgyűlés főrendi táblájának tagja volt.

A püspök ereje lassan fogyatkozni kezdett. Az 1797-es országgyűlés után szélütés érte, 1809. május 5-én éjjel agyvérzést kapott. Betegségét türelemmel viselve, 1811. július 2-án, 75 éves korában visszaadta lelkét Teremtőjének. Hamvai a székesfehérvári bazilika altemplomának kriptájában nyugszanak.

Püspökünk buzgó, érzékeny lelkiismeretű, faluját és bunyevátságát szerető, melegszívű főpásztorként él a hálás utókor és a szülőfalu emlékezetében. Falumúzeumunkban állandó kiállítási vitrinje van.

A családi címer

Védendő védtelenek: a kanalassgém

■ A törökök Bécs elleni készülődésének idején I. Lipót német-római császár és magyar királynak szolgálatait felajánló olasz gróf, *Luigi Ferdinando Marsigli* (1658-1730) katonai, majd diplomáciai feladatai közepette geodéziai felméréseket folytatott, és természettudományos megfigyeléseket végzett. Tevékenységének egyik eredménye a több mint 20 esztendei magyarországi gyűjtőmunka eredményeit 6 kötetbe rendezetten összegző, 1726-ban Hágában megjelent *Danubius Pannonico-Mysicus, observationibus geographicis, astronomicis, hydrographicis, historicis, physicis perlustratus*, amely a magyar földet leíró régi természet-tudományos munkák gyöngyszeme. Ötödik kötete a Duna és a Tisza környezetében élő vízimadarakat tárgyalja: a témával foglalkozó kutatók szerint korának szintjén álló, kitűnő összefoglalás. Marsigli könyvének madárrajzai *Raimondo Mazzini* vízfestményei alapján készültek, előbbieik közé tartozik a sorozatunk mostani témájául választott kanalassgém (*Platalea leucorodia*).

A kanalassgém metszete az említett Marsigli kiadványban

A gólyánál kisebb, 80-95 centiméter magas gázlómadár szárnyfesztávolsága mintegy 135-150 centiméter, tollazata alapvetően fehér színű, más gémfajoktól hosszú és kanálszerűen végződő csőre alapján még távolról is jól megkülönböztethető. Az idősebb példányok begyűjtésük rozsdavörös, torkuk csupasz és élénk-sárga bőrszínű. Hároméves kor körül kezd kialakulni a tollbóbita, amely a tarkón kifejlődő díszitollakból áll: teljes hosszukat nagyjából két év múltán érik el. A madár lábai feketések, a fiataloké világosabb árnyalatúak. A fiatal – első éves – madarak további sajátossága, hogy a szárnyaik végén a külső evezőtollak hegye fekete, csőrük hússzínű. Az idő múlásával a kanalassgém csőrének vége sárgulni kezd, miközben a csőrő felé eső rész feketére vált és sajátos mintázatúvá válik. A hímek testüket,

csőrüket és lábukat tekintve kissé nagyobbak a tojóknál, begytájékuk valamivel élénkebb színű.

A telelőterületéről már március közepén visszaérkező madár fészkelő helyét leginkább mocsarak, tavak, árterek nádasait választja (fákon ritkán költ). A kolóniákat alkotó kanalassgém fészkei egymáshoz közel helyezkednek el, gyakran más fajokkal (kárókatona, kócsag stb.) közös telepei alakulnak ki. A pár a fészket közösen építi, a jellemzően 3-4 tojást a három hetes kotlás során felváltva ül, a kikelő fiókákat mindkét szülő gondozza. A madarak az általuk járható mélységű vízben csőrükkel jellegzetes kaszáló mozgást végezve gyűjtik a vízi rovarokat, lárvákat, rákokat, csigákat, békákat és apróbb halakat. Az utódok két hónapos korukra válnak röpképesé. A család a nyár végi kóborlást követően szeptember végén vonul a Földközi-tenger déli medencéjéig Afrika középső részéig húzódnak telelőterületeire.

Az íbiszfélék (*Threskiornithidae*) családjába tartozó kanalassgém egykor Európa mérsékelt éghajlati övi részein szinte mindenfelé költött, az élőhelyi jellemzők megváltozása miatt azonban mintegy 50 éve tőlünk nyugatabbra, Hollandia és Spanyolország déli részének néhány területére zsugorodtak költőtelepeik. Az állomány a későbbiekben lassú növekedésnek indult: ma már kontinensünk szinte minden részén ismertek fészkelőhelyei. A madárnak több költőkolóniája ismeretes a Kárpát-medencében (például a Kis-Balatonon, a Velencei-tónál, a Hanságban, a Hortobágyon) és a Balkán-félszigeten, tőlünk keletebbre jelentős populációi élnek egészen Indiáig-Kínáig (egyik legnagyobb költőtelepe a Volga folyó deltájában található).

„Nyár végén 100-200 példányból álló vonuló csapatokban megfigyelhető minden évben a Duna menti zátonyok közötti sekély tavakban.” – írta a madár Baja környéki előfordulásáról Kalocsa Béla 1995-ben (A Gemenci Tájvédelmi Körzetben és közvetlen környezetében 1977 és 1994 között előfordult madarak listája. = Ártér. Bajai Kulturális Szemle. 1995. 1-2. szám, 150. oldal). Újabb adatok szerint fészkel a Mohácsi-szigeten is. [Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (2016) Magyarország madarai: Kanalassgém. <http://www.mme.hu/magyarorszagmadarai/madaradatbazis-plaleu>]

A figyelmet esztendőnként egy-egy madárfajra irányítva kezdte meg a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület 1979-ben *Az év madara* programot. A válasz-

A madár jellegzetessége a kanálszerűen végződő csőr

tás 2008-ban a kanalassgémre esett, amely 1912-ben védett, majd 1954-től fokozottan védett lett: a hazai költőállomány akkor volt a mélyponton, mintegy 280 párra becsülték. Napjainkban a szakemberek szerint 1000-1200 pár fészkel nálunk. Az élőhely szempontjából sérülékeny faj (legfeljebb a hasáig érő vízben képes táplálékot keresni, fészkeléséhez megfelelő nádfoltok szükségesek) természetvédelmi eszmei értéke a vidékfejlesztési miniszter 100/2012. (IX. 28.) számú rendelete szerint 500 000 Ft.

Nebojszki László

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata
Megjelenik minden hónap első napján
ISSN 1416-4469

Főszerkesztő: Dr. Mayer János
Főmunkatárs: Dr. Nebojszki László
Olvasószerkesztő: Sándor Boglárka

A szerkesztőbizottság tagjai:
Jász Anikó, Kothencz Kelemen, Kovács Zita,
dr. Laki Ferenc, Sári István, Sipos Loránd,
Zalavári László

Lapalapító:
Újvárosi Általános Művelődési Központ

Kiadó:
Bajai Honpolgár Alapítvány
Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Bank Nyrt. Bajai Fiókja
Számlasszám: 11732033 20030119
Postacím: 6500 Baja, Telcs Ede u. 12.
E-mail: bajaihonpolgar@gmail.com

ELŐFIZETÉS: 06-79/322-600

Nyomdai munkák:
Arculat Nyomda Kft.

Felelős vezető: Csuvár Zoltán
Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

A szerkesztőség a beküldött kéziratok rövidítésének és stilisztikai javításának jogát fenntartja!